

גלילית

7

בבמה ליצירה
אמנותית-ספרותית
ולמחשבה חפשית

גליליית

במה ליצירה אמנותית-ספרותית ולמחשבה חפשית-אחת לחודש

בעריכת נ. טלפיר

סיון תרצ"ב (יוני 1932)

7

ירושלים

GAZITH

6

Art & Literary Journal

PUBLISHED MONTHLY

Editor: GABRIEL TALPHIR

Editorial: Tel-Aviv

— ה ת כ נ —

במערבולת - ג. ט. יתמות ואבן (שיר) א. ראבב ■ האם (ציור) -
י. חורגין ■ יאוש לילי (שיר) ע. החימי ■ אגרת אהבה (שיר)
ג. טלפיר ■ י. צדקין - א. סלמון ■ שטיח יהודי מספרד -
א. ל. סוקניק ■ אופליה (שיר) - נ. אלטרמן ■ מטרת החנוך -
גרטרנד רוססל ■ אטימות (שיר) - פ. לנדר ■ האדם הצעיר ■
פ. מוריאק ■ *** (שיר) - י. שנברג ■ אמונה וחיים - ב. יהושע ■

סקירות אמנותיות-ספרותיות

ד. פרישמן - צ. קרול ■ גן המשלים והחידות - א. רזניק ■ באמנות וספרות

רשימת תמונות

י. צדקין - גופה (אבן). ילדה עם יונה (ברונזה) - שעון-
שמש (ברונזה) ■ ש. וויטנברג - צוענית, תמונת נוף מטבריה.
ילדה (רישום) ■ ה. מטיס - אבטיח ■ מ. ד. פלמנק - תמונת נוף ■
י. הרמט - בית י. מ. בירושלים (פנה צפונית-מערבית, פנה צפונית
מזרחית) ■ שטיח יהודי מהמאה הי"ד ■ קרקעית כלי-זכוכית מוזהב ■

מחיר החתימה: בארץ 500 מא"י לשנה; לחו"ל לשנה 3 דולרים
(למנויים הוצאה מיוחדת)

מחיר החוכרת הוא: בארץ 35 מא"י; בחו"ל 20 סנט
מחיר המודעות: עמוד 5 לא"י; בערך זה חצי עמוד ורבע עמוד

הכתובת: "גזית" תל-אביב ממרס 11

Maertens

Leica-Modell II

עם כוון אטומטי
 הצלמניה
 האוניברסלית
 בשביל החובב
 אנשי המדע
 ועתונאי

עם האובייקטיב המיוחד בחוזק אורו 1,9 בשביל צלומי לילה

אחרי נסיון של שנים רבות השיגה ה Leica את שלמותה העריונה וכיום יותר מ-100.000 צלמוניות נפוצות בעולם

דרשו פרוספקטים וספרות מהסוכן היחידי של ERNST LEITZ

בשביל א"י וסוריה: **א. אינג. א. ברנר**, תל אביב ת.ד. 447

בנק אשראי חברה הדדית בע"מ תל-אביב

הוצאת סריה של אובליגציות הנושאות ריחום של 5% (חמשה למאה) מובטחות במשכנתאות של נכסי דלא ניידי.

ביום 1 לספטמבר 1932 בשעה 8 בערב. תתקיים במשרד הבנק חלוקת ההלוואות האיפותקאיות על פי התכנית:

1	הלוואה איפותקאית בסך של	300 לא"י
"	" " " " "	250
"	" " " " "	200
2	הלוואות איפותקאיות בסך של 100 לא"י כ"א	200
		950 לא"י

תשע מאות וחמשים לירות א"י

על כל בעלי האובליגציות להכניס את תשלומיהם עד יום 1 לספטמבר 1932 למען יוכלו להנות מההלוואות שתפולנה בחלקם

דיואן דון טדרוס אבו אל עאפיה

גן המשלים והחידור

יוצא לאור בפעם הראשונה

עפי כתיי שאול בן עבדאל יוסף מהנקונג ובהשוואה לכתיי אחרים עם מבוא, הערות ובאורים

מאת דוד ילין

מרצה לשירת ספרד באוניברסיטה העברית בירושלים.

בהופעת הדיואן הזה, שהיה גנוז יותר משש מאות שנה בכ"י הזכנס לאוצר השירה העברית של ימי הביניים שפע של עושר גדול והאמן המומחה לשירה הספרדית מר דוד ילין שכלל אותו והוסיף עליו לזית חן במבואו ובהערותיו המאירות ומסבירות.

הספר נדפס בתכלית ההדור והיופי בפורמט קווארטא גדול ומחויק 370 עמוד. מחירו רק 350 מא"י, בכריכה—400 מא"י, ובחו"ל—1.75 דולר ובכריכה 2 דולר

המכירה הראשית למו"ס וליחידים:

הוצאת דרום - ירושלים

"DAROM" Ben Jehuda 24, Jerusalem Eretz-Israel (Palestine)

ב מ ע ר ב ו ל ת

גלויי לב, בכל הפחות בשסח היצירה הרוחנית, בו אין להן, למפלגות שליטה כל שהיא. ברם, עלינו לדעת, כי מכל אותם השקרים של רעמולה פרובינציאלית, שהוכינו בהם בחיים הצבוריים, ביצירה, ומוסדותינו העליונים כהנה וכהנה, לא תצמח טובה לא לדורנו ואף לא לדור הבא; זה ימצא בכל היותר ספרי תעמולה גרועים או טובים המשחירים באותיותיהם, כמעידים על דור עקר, שלא ידע להקים וליצור מתוכו, אלא אותה ספרות התעמולה, שבה מחנכים את האומה זה שנים.

במקום יצירה רוחנית — בא סורוגט של ספרות תעמולה. הרי, אין יכולים כבר אצלנו לחשוב אחרת. הכל נראה רק מבעד לשפופרת של תעמולה, כה הרבו "לתעמל" עד כי נשארנו קרחים מכאן ומכאן.

ח

ואין פלא בדבר, ספרותנו היא כיום בכל היותר ענין של "פשטידיא לשברתי". לא חרדה ליצירה בהקף רחב, לערכים רוחניים, שיהיו לברכה לדורנו, כי אם שמירה על אותו ה"קוגל לשבת", שבו הורגלנו זה שנים. מה אנו ומה אחריותנו, באם בקלות כזאת השלמנו עם המצב המדהים והמסכיף ביצירתנו?

הלא, בדור האחרון זנקו ממחבואי סמטאות של עירות יחידים צמאי יצירה, צמאים לצבע, למלה לצליל, לצורה; צחה צמא הלך הצעיר למצוא לו מקלט להזיותו בעולם היצירה הרוחנית, לשפוך את נפשו בעולם, שכולו יצירה, כולו פלאי-פלאים. פתאום, באמצע הדרך — ואנו עומדים כאביונים בפתח. ספרותנו אינה קיימת, ואין להתפלא על כך, זה מכבר אפשר היה לראות את הנולד, וכי ספרות אחרת יכולה לצמוח מעל דפי אותה העתונות השביתית-השכלתית, שכל ענינה מליצה לתפארת, שמירה על הגבול וקפאון, קפאון של אין אונים ושל חוסר טעם? כי ספרותנו לא היתה לענינו של דור יוצרים כי אם ענינם של עיתונאים מפלגתיים, המשתייכים, בטעמים הספרותי, לדור הארכיאולוגיה הספרותית, של רעזונטים נכשלי-כשרון, המעמידים פנים של שופטים מושבעים עליונים, הממונים על טוב הטעם במדינתו הליפטוטית, אולם, פי אלף גרוע, כשסופרים, ודוקא סופרים מיובלים, מעמידים פנים של אותם הרעזונטים ממש, וכי מהי ריציונטיות קלוקלה זו, באם היא אינה באה להעפיל דור יוצרים חדש, כי אם לשם התהדרות עצמית: "ראו כמה אני מומחה ב... אותה עקימת חוטמם האומרת: "ראו מה גדולים אנו", כמה מן הקופיות בכל משחק זה? אח, רחמנא ליצלן.

מעט המסורת, אשר לספרותנו — וכי כמה שנים בכלל קיימת ספרותנו החדשה? — הספיק כבר להכמיש אורת היצירה; וכלהכעיס אין רוצים להרפות ממנה, אין רוצים להיות חפשים בתפיסת הבעיה המסובכה של יצירתנו הרוחנית.

במדה ידועה, ורק מנקודת ראות מסוימת, טוב המצב דוקא בציר; אין הצייר קשור במסורת זו או אחרת, הוא יודע במפגע שאין לו מה לצפות מן הרעזונט, ברור לו למדי, לפעמים עד כדי זועה, שהרעזונט הוא עם-הארץ גמור בשטח הציור, והוא נאלץ להשען על כוחות עצמו, ועל כוחות חבריו, ויש בינינו כמה ציירים, שאין לגמרי להתבייש אתם.

היינו יכולים להיות גאים על כך, שבמשך שנים מספר ללא מסורת כל שהיא צמח לנו דור ציירים, בעל שעור קומה, אשר כבש לו הצבע ועומד כיום בשורות הראשונות של היצירה הציורית בעולם.

אין לנו דרך אחרת מאשר להעמיד את האמנות במרכז חיינו הרוחניים. אם גם תקף אותנו פחד פתאום מפני קסמי היצירה הזאת, דבר מה סתום מבצבץ מתחת לסף ההכרה ומנסה להתגונן בפני הצללים, שהוא רואה, מהו החשש? אמנם, חוששים אנו לחתחתי דרכים מסחררים: אחריות, תשובה, הגבה, אימוץ כל כוחותינו הרוחניים, הגופניים, ואף אמצעינו הכספיים. כי היא אינה סובלת יחס של דור-פרצופיות, היא אינה התבעצות פתטית מעל פני השטח. היא מכריחה ומחייבת חדירה לפני ולפנים של כל ההווה, היא הנה כיום נשמת כל חי, אשר אות הרוח חרות במצחו.

לכך, נדמה, אין אנו רגילים כבר. הוכינו באותה השטחיות הפוגמת, שאינה מרפה מאתנו, ועושה שמות בחיינו הרוחניים.

אפס, אין לנו דרך אחרת. אם גם יחסנו לכל בעית היצירה האמנותית בתוכנו, כמרכז לחיים רוחניים, הוא משום מה פחורז מרעזונטי-עיתונאי, אנו משתמטים מתשובה ברורה, חסרים אנו חרדה לקנינים רוחניים; לכך אין חרדים כבר אצלנו, לכן גם הננו מתהלכים היום מחוסרי פרצוף רוחני כל-שהוא. מנחלת העבר: מסורת, צורות מקובלות, אפני מחשבה ובטוי משומשים, שהוקים — טרם השתחררנו. תמיד מציצים אנו מאחורינו, צעדינו אינם בטוחים' כי אין אנו צועדים כיום לאור איוז אידיאה רוחנית גדולה. עלוב הדור ואבל בכל צווחותיו, היינו לגמדים זהלנים על פני הקרקע, הלופתים, אפילו לא עמודי התמול, כי אם עפרות אדמה. ואיננו — איננו יכולים להאזר, גם בשטח אחר רב ערך לאומה כולה, להאזר ולהעפיל למפעלים גדולים, יותר מכל פוחדים אנו מפני צל עצמנו, מפני המאמץ, כה שלווים היינו בכל תיפלות חיינו, עד כי שום דבר אינו עלול להוציאנו מתרדמת-אחר-הצהרים המתקתה, ומשום, שבמצב הענינים דהאינדא בחברות עולם כולו, לא כל שכן אצלנו, אין מוצא אחר, — עלינו, ולו גם בעל כרחנו, למצוא באמנות על כל מקצועותיה מבוץ רוחני.

כמובן, שלכך לא חונכנו, אבל אחרת אי-אפשר. כי מני אז הדת — הכוונה לדת יוצרת, מעפילה, כגון החסידות, ההורסת צורות מסורת וחותרת לגלויים חדשים, דת שאינה קופאה על שמרים בשמירה על תריג מצוות, — פשטה את הרגל והיתה לענינם של הרבנים לבד, והפילוסופיה הלכה בעקבותיה וחדלה מלהיות עולם האמת דהמחלטה, כי אם ענינם של מצחצחי מלים ורעיונות, מוצצי-אצבעות, — הרי שהאמנות הנה המקלט האחרון לרוח היוצרת שבאנושיות כולה, אין מה לחשוש, כי כל חשש, הוא לנו רק סטירת לחי, אל גא נעמוד כאותם הגולמים המצפים לגס מן השמים, הוטל עלינו לתת תשובה ברורה, כי הדבר אינו סובל דחוי כל-שהוא, אין אנו מרגישים בעזובה האיומה, — השוררת בעולמנו הפרובינציאלי, ואולי, טוב לנו לשכב בתוך הבצה החברתית, ובלבד שלא לאמץ את מוחנו. הן, לכך הגענו זה כבר בחיינו הצבוריים, בחנוך הדור הצעיר, בפרצוף בית הספר, ובשטח הרוחני זה מכבר-מכבר השלמנו עם הקלוקלות שבחברתנו, לא, לא השלמנו, ואי-אפשר גם להשלים, מוכרח לבוא שנוי ערכים בשטח זה, הוא מוכרח לבוא בעל כרחם של כל אלה, המעוניינים, המעוניינים במאד מאד, ליישן אותנו, המעוניינים בכל הליבוניטיות הקלוקלה, שהשתרעה על חיינו ומראה את אותותיה, — ובירושלים בפרט, אל נא נרמה את עצמנו נהיה

ואף חוסר שאיפה להפעלה לערכים תרבותיים גדולים. לכל דבר יש דורש, יש דואג, מבלי לדבר על מחלקות, מנהלים מוכירים, תקציבים — רק היצירה הרוחנית. זו נשמת אפו של הלאום, זו תמצית לשדה של האומה — הפקר היא. והיכן כאן שובע תרבותי? היכן הם אלה המתמרים להיות שבעי תרבות איזו שהיא? לא, זהו רק שקר, ולו גם שקר מוסכם, כי גם הם אינם אלא ככל אותה הפסידו-אינטליגנציה היהודית בכל אתר ואתר סרסורים לכל דברי עברה.

ומכפנים? אין חרד לגורל האומה, אין חרד להרחבת גבולין, לכבוש עמדות — הכל הכל נסחף בתלם, במסלול, הכל בדרך לאבדון, לטמיון של חורבן. אנחנו הוכינו סנוררים, טומטמנו עד כדי כך, שאין אנו רוצים לראות את האמת האיומה, המקפאה.

וכי אין זאת דוגמה מאלפת לכל האנדרלמוסיה שבחינו: באם תיאטרון כ-הבימה" כמעט שאינו מציג את -כתר דוד", אחד ממחזותיו המעולים ביותר מבהינה אמנותית שהוכנו פעם כאן, בארץ? וזה, בשל תנועת השסוי, שהתנהלה במשך שנים מעל דפי עתונותנו כנגד מחזה זה, שמבהינה אמנותית, עולה על כל ההצגות, שמישהו הכין בארץ. וכי עובדה קטנה זו אינה דיה לציין את הירידה בדרגה התרבותית, שבה אנו נמצאים כעת. מי אשם בזה, אם לא כל אותו צבא ריצנזנטים ומבינים, המתימרים להיות ליוצרי דעת הקהל, ומטביעי חותמם על חיינו התרבותיים, ואין בכך כל הכדל, אם אלה הם עיתונאים, משוררים או סופרים מיובלים, שלפתע פתאם מופיעים כמומחים מסופקים, מסופקים עד למאה, לכל דבר שביצירה האמנותית.

ג. ט.

אולם, מהו הדור, אשר אינו יודע לפול אפים ארצה, משתטח בפני הטרגידיה המכרסמת של עלם פלאי, כאמידאו מודילייני, בפני הוד הזעם המקסים של המכשף הגדול בציור, חיים סוטין, ואינו יודע להקשיב לשירה הלירית, המפעפעת ושופעת של מנקס?

ומה יודעים אנו כאן על כוחות רעננים, המזנקים לעולם היצירה מתוך רעב לפת לחם ולצבע, מעט צבע ובוד — הצמאים לשפוך נפשם בשלל צבעים מצבעים שונים. מי יודע על ענויים וימים אפורים של דור ציירים רענן גם אצלנו? מי מתעניין בכך?! אין להעלים את העין, כי במעט השנים האחרונות צצו לנו כמה וכמה ציירים, שחדורי-אחריות חותרים לחופי יצירה חדשים, ואולי, מפני ששום מסורת לא עמדה להם לשטן, לא היו צריכים אלה להציץ מאחוריהם כחוששים לסטיה זו או אחרת, חפשים לגמרי מצללי דהמסורר, חפשים ללכת ולטול את אשר אפשר לטול מגדולי הציור בעולם לציורם הם. אין להם לא עורכים לשבת, — ואף לא ריצנזנטים. חפשים מכל עול העבר, מכל "תוכן" צבורי-פובליציסטי, העושה לא מעט שמות בספרות ובשירה, יכולים הם, ולו גם מתוך עוני ורעב, לגשת אל הבוד משתקעים בתוך הצבעים, מריחים את הריח הבריא ומשכר של הצבע. יכול המשורר לקנא בהם.

היכן הוא האמן החפשי? אין זאת אלא כבול הוא בשרשרות של סייגים — הרגלים, נמוסים של אותה החברה, שאינה רוצה לדעת ולא כלום על חדוש ערכים תרבותיים. וכי עוורים אנו עד כדי כך שאין אנו רואים להיכן עלולים דהדברים להובילנו?

מהי כאן מלחמת הפרט באוירה הכללית הזאת, שנתהוותה בארץ במשך השנים המועטות, אוירה של חנק, של חוסר כל גדלות תרבותית

אסתר ראב

יְתֻמוֹת וְאַבִּין

כִּי־יָנֵחַ נַקְלָתִי

וְהִנְנִי מְנַחֵת פֶּאֶן:

אִף אֶתֶם —

פְּאֻכְנִים, זְרוּעִים סְבִיבִי

דוֹמְמִים — קְלִיפוֹת לֹא שָׁחַר,

קְתֻפּוֹת — צְרוּף־יָמִים,

קְאֵלִים סְבִיבִין

בְּהִי עֲרַבְיִם:

קָלֵל אִין אֲוִיר,

קָלֵל מְעַז — אֶפְסִים

וְנָגַהּ — גִּישוֹת פְּאֻבֶּק בְּסַפְקִי,

נִכְנֵג בְּכִכִּי —

קָלֵל שׁוֹב קָלֵל שְׁנִית

קָלֵל — —

...אז

את קולו שמעה ברוח, בשוררו שירי קרב וגבורת. את ברק נורו ראתה באפלה. את כל הארץ מסביב הרעידה שעמט פרסות סוסו האכיר, והוא לא בא.

אך חימה אין לה על דודה. אין זאת כי גם הפעם יצא למלחמת ארוני. האחר-האח! חרבו תגזור על ימין ועל שמאל! וכתום הקרב הבא יביא לה משלל אויביו: עדיי זהב יביא לה, חגורי משי יביא לה, וחליפות בגדים יביא לילדים, לנסיכיו הקטנים. ועוד הם ישנים, השעירים המסרים! על ראש העץ עלו להם, ודאי להתנרד עלו, וגרדמו שמה... מקום משכב חדש מצאו, הסוררים! חכו! הנה ימצאכם השבט! הך והך בשבט! אחרי-כן שבע תנשק אמכם כל פה וכל לשון וכל עין... ואהרי כן תאכילכם אמכם דבש וחמאה... דבש וחמאה...

אך, דוסו! יישנו להם, נסיכי הזהב! ודאי עיפו משעשועיהם! עתה פצחה רצפה בשיר ערש. קול רך וצליל שופך חרש לחוך דממת הערבה. חרש התנוקעו הנופות הקטנים ברוח, ותלתליהם התפתלו כבני נחשים שחורים וחיים סביב ראשם.

השמש גבהה וחצף את הערבה ואת ההרים אור וחום. אירסוה הגיחו עיפות גדולים, שחורים, כענן שחור רפרפו סביב הנופות המוקעים—רפרף וצרות, רפרוף וצרות.

—הלאה מזה, צפרים שחורות ומאוסות! אל תעירו את קטני! אל תעירו את נסיכי הזהב שלי! טומסס!

ורצפה פחאה כף אל כף. והעופות השחורים הרחיקו מזה בצריחות-רזנו ועלצו בין עצי החורש.

והשמש עולה ועולה. והנה החלה השמש יורדת. צללי ההרים האריכו. הרוח גבר. ועוד הילדים ישנים...

הנה התיצבה השמש על ראש הרכסים, ימה. ענולה היתה וזרודה, כשושן פלאים. עוד מעט ויכוא הלילה. עוד מעט ויכוא מלך ישראל עם שללו ועוד השעירים הקטנים ישנים להם...

— רב לכם! — קראה רצפה בקוטה על רגליה — רב לנום ולהוות! קומ-עורו, נסיכי זהבי! הן טרם אכלתם דבר היום! האאכילכם חסאה ודכש? ואולי בצליל עוגות חשקה נפשכם? ואולי... ואולי צמוקים ושקדים יערכו לחככם?

נוע-נוע התנרדו להם הילדים ואז אמם לא שעו. — הלא תקיצו, רשעים! — רנו קולה — הלא תרדו מעל העץ! מפיבושת! ארמוני! קול אמכם הוא הקורא אליכם! עורו!

נוע-נוע ינוקו הנופות הקטנים. מן החורש שכו והניחו העופות השחורים. בצריחות-אימים, כחריקת פחים חלודים, קרבו אל העץ, קרבו ועפו אחורנית, קרבו ועפו אחורנית.

— עורו, קטני! — עתה דבר קולה תחנונים — קומו ילדי! למה זה תפחידו את אמכם המסכנה! השמיעוני את קולכם! מיום אתמול לא שמעתיו את קולכם! דברו אלי! גערו בי! קללו את אמכם! השמש נפלה מאחורי הרכסים ותתפוצץ לרכבות רסיסי זהב וארגסן. כבר נעלמו גם העופות השחורים בחורש. העסקים רופדו מרובי תכלת שקופים לקראת הלילה הבא. ועוד הילדים ישנים.

קול בכי עלה מן הרמסה. — חוסו על אמכם, קטני! בחמדו! רדו מעל העץ וכווא

הילדים הוקעו בתחילת קציר חטים. מן המשתק לוקחו והוקעו. רוח שדות השתעשעה בתלתליהם השחורים והמגודלים והנע בנחת את גופותיהם הקטנים אנה ואנה: נוע-נוע! נוע-נוע!

והנה באה רצפה אמם. מן ההרים באה רצפה. מאז נפל שאול דודה על הרי הגלבע תתרוצץ לה, רצפה, בין ההרים, מאחורי כל עץ וכל סלע תבקש את המלך האובה, וקול יללתה סחריר את המרחקים:

— איך, מלכי?! איך, נכורי?! איך, שאול?!
עמדה רצפה ותכס אל ילדיה המוקעים. רגליה היחפות פצועות וזכות דם, פרעות ראשה האפלות שפוכות על ערפה ועל פניה, ומבעד לשערות תהכהכנה עיניה העגולות בלהט שנעון. בלא זיו והנה עמדה ואותות התפעלות וחמיון על פניה, כרואה כחזה נפלא ופתאום—רצפה צוחקת בכל פה:

— הוי, שוככים! הוי, נסיכי זהב סוררים! איככה זה עליכם עד ראש העץ הזה? איככה זה... הנני ועליתי אחריכם בשבט! הנני וכוואתי... הנני—

אצה-רצה עד העץ ועמדה. צחוקה נפסק. רצפה ספקה כף. — אללי לי! כמעט שכחתי! הן עוד מעט ויסור המלך לביתי ובגדים צואים עלי, ואכך הדרכים על רגלי! האחר-האח! — צהל קולה ורגליה סחוללות תחתיה—המלך שאול יבוא, נור הפז על ראשו, שריון נכורים לגו—ובגדים צואים עלי! חושי-חושי, רצפה, לקראת דודך!

נחפזה רצפה ותכנס החדרה. יצאה—ורצפה מהודרת ומקושטת ככלה: שלמט-ארגמן לגופה, צמידו זהב לזרועותיה, נזם זהב לאפה, ענק יהלומים לצוארה. ישכה רצפה על סף ביתה ואת קולה נתנה בשיר:

יבוא דודי... יבוא מלכי —
ויאכל פרי מגדיו...

נשאה את עיניה אל הילדים ואת אצבעה הקריכה אל שפתיה לאות אזהרה:

— ואתם, סוררים קטנים, דוסו! איככם הנה בא... משיח ארוני הנה בא... ככוואו—רדו והשתחוו לפניו, רדו ונשקו את ידיו ואת רגליו... ואחרי-כן פנו לכם לשעשועיכם, ואת אמכם השאירו לבדה עם המלך... כמי ורדים ארחץ את רגליו, בשמן המור אסוך את כשרו, ועל כרי שריריו הנכוהים אנוח את ראשי, כי כה עיפתי... דוסו, הוא בא...

יבוא דודי... יבוא מלכי —
ויאכל פרי מגדיו...

ואחרי-כן החרישה רצפה, ועיניה צופיות אל השביל. גדולות ועגולות עיניה ולהט שגעון באפלתן. התשטטטו? כנשר יטום סוסר אבירו על פני צוקים ותהומות ונר-זהבו יתלקח כשמש על ליל סקלעותיו הארוכות והמסולסלות... ואף הילדים מהרישים ומצפים לבוא אביהם... בנים מקשיכים המה, נסיכי הזהב! כל ראש שמוט על הכתף, והנופות הקטנים מתנוקעים בנחת ברוח: נוע-נוע! נוע-נוע!

כל היום וכל הלילה ישכה רצפה על סף ביתה וצפתה לבוא שאול דודה— ושאל לא בא גם הפעם.

עוראל החיימי

יאוש ליילי

אזיה! ואני מה אביא שי גיה?
לארצי - ויכמי זלף הקרב?
קחיה דרסה הגיה זלף?
לבקש לו טרף.

ואלהים פה גבוה
מביט באלפי עיני זקב,
קתינוק לאם אפעה: א ל תו!
ולא יחליץ שרו לשבור רקב.

מענכי לילו אל סוחט
על יתוסיו יגון סמאיר.
קעל מיתר יאוש פורט
נגזנו על גוי צעיר.

גינפתי בקשר מברסם
ומענה מאד אי הפרגוע,
קתינוק מעריקתו לאם
אבקה לך בבדידתי אלה!

התנשא עוף אחד נדול, פרש שתי כנפים גדולות ומבריקות, ובסקורו נתח כשר ארום. טס העוף טיסות-מספר שלזות וירד על אחת האבנים הקרובות.

ורצפה סבטת אליו ברזב ענין וכלה תמחון וחוסר הכנה. ופתאום ניתרה כחיה פצועה מסקומה וספיה נרחפה ועקת-שבר:

— לב בני הוא... לב מפיכושט... לב ארמוני...

רצה בשארית כוחותיה אל העוף השחור. והעוף השחור התרוסס בנשחה ויעף לו מזה. עף לו מתינות לפנים ונתח הכשר כסקורו, ורצפה רצה אחריו למטה, זרועותיה מורסות אליו בתחנונים, והיא זועקת בלי הרף:

— לב בני הוא... לב מפיכושט... לב ארמוני...

על ראש תל נבוה ירד העוף, פרוש כנפיו עמד ונתח הכשר כסקורו. והתל תלזה, ורצפה עולה בו וסתחלקת למטה, עולה ונופלת, עולה וזועקת:

— לב בני הוא... לב מפיכושט... לב ארמוני...

והעוף השחור ניצב לו במנוחה על ראש התל. ורצפה אחרת את שארית כוחותיה. היא שוב עולה. כרגליה ובידיה היא עולה ידיה ורגליה מוכות באבנים, נדקרות בקוצים ובכרקים, זכות דם— והיא עולה, עיניה נשואות אל נחח הכשר הכאדים כסקורו האפל של העוף—ועיניה קמות ונסוכות חרדת מות.

עוד צעד, עוד צעד — והיא תציל את לב בנה מהמקור הטאום והאיוס. עוד צעד — אך כוחותיה עזבוה. רצפה מתגלגלת למטה-למטה רצפה שוכבת לרגלי התל. רק רגע ארך הכאב. ואחר-כך הוטב לה מאד. והנה שומעת את קול שאול דודה בקראו כשמה — קול רעם, אדיר ותשוקת גבר בו... והנהו בא, הנבוה, משיח אדוני, מלכה שלה... רגליה קלו כרגלי אילה... היא מסהרת לקראתה כנערת צעירה... היא מסירה מעליה את שריונו ואת חרבו... היא רוחצת את ידיו ואת רגליו במי ורדים וסופגתן בים שערותיה... היא יושבת בחיקו ומסללת בקול בכי מתפנק:

— הוי, איפה היית, גבורי? איפה נעלמת, דודי ומלכי? מאחורי כל עץ וכל סלע בקשתוך ולא מצאתיך... נפשי יצאה אחרך — ולא באת... ואני הלומות זועה חלמתי, דודי ומלכי... וערשי עוזבה וקרה... ונסיכך הקטנים פרועים... את חיי יקצרו במעשי משובה, הסוררים...

ועתה הוא מדבר, דודה ומלכה... כמרחוק מרחוק בא קולו. דבר לא תבין מדבריו, אך כיון הטוב יתפשט הקול בכל אבריה ויעביר בהם חום... והיא צוחקת בזרועותיה... והיא מתרפקת עליו כנערה צעירה... והנה חובקות לה ידיו החזקות. כרי שריריו, כנולות עשה, נצמדים אל בשרה... היא חשה כאב ועונג גם יחד... והסוררים הקטנים מתנדנדים על העץ וצוחקים...

הויהווי, סוררים קטנים! הנה בשבת תעלה אליכם אמכם!... הנה. — ופתאום נעלם הכל. על רצפה ירדה תרדמת ארוכה — ארוכה...

אלי! עורו ודברו אל אמכם המסכנה! אני כה יראה מרמסת הערכה! אללי לי, התשמעו? דוב נוהם בחורש! זאב מילל בערכה! ואביכם המלך טרם שב עם גבוריו מן הקרב! ואני כה יראה... כה יראה אנוכי. ורצפה עוסדת ומציצה סכיכה חרדות. והנה אחוזה מחשבת-אימים פתאומית, ניתרה כבהלה אל העץ, זריזה כחתול טיפסה על גזעו הנישא ותעל למעלה. הושיטה יד לנגוע בילדיה—והיד נרתעה בפחד אחורנית. שנית הושטה היד לנגוע בילדים ושנית סלרה אחורנית, כמו נכותה באש. ואולם כשלישית נחה היד על לחי מפיכושט. — שבר! שבר! — נאקה רצפה, כאילו נקטעה ידה, והיש-חיש ירדה מעל העץ ארצה. כקפיצת-חרדה, כנמלטת על נפשה, חפזה ותתכנף מאחורי סלע נבוה, כלה מרעידה ומרטמת, ותחן את קולה במספר מר:

— קר... קר מפיכושט... קר ארמוני... אללי-לי! קר...

שוב קמה ותמהר אל העץ—פרועה, איומה לטראה, היה שכולה. אך באמצע הדרך פנתה חזרה ותשב כמרוצת-פחד למאחורי הסלע. באנרופיה הכתה בכל כוח על ראשה, בשערותיה משכה זמרתה, והיא בוכיה ומקוננת:

— קר מפיכושט... קר ארמוני... אללי-לי! קר...

ופתאום—שאנה מחרירה, כלה שכול ובקשת חסות ותחנונים: — ש-אול!!! ש-אול!!!

ואחרי-כן נאלמה רצפה. כהלומת-רעם קפאה מאחורי הסלע, ולא ניד וללא הנה, ומבעד לשערות השפוכות על פניה קמו עיניה בלי נוע מול העץ — עינים קמות, אחוזות חרדת מות, מהבהבות בלהט שגעון. הנה כסה הלילה את הערכה. מעל הרכסים עלו סדרות כעיני זהב. ובתוך האפלה התנועעו הגופות הקטנים בנחת אנה ואנה: נוע-נוע! נוע-נוע!

כל הלילה רבצה רצפה מאחורי הסלע ואת עיניה לא גרעה מן העץ—עינים קמות, אחוזות חרדת מות, מהבהבות בלהט שגעון. השמש יצאה. הערכה מלאה אור. העופות השחורים יצאו מן החורש וחנו סכיב הילדים, חנו וצרחו—ועוד רצפה במקומה רוכצת. והשמש נבהה, נבחה ואחר-כך ירדה. הרוח השתעשעה בגופות הקטנים והעופות השחורים צרחו וצרחו בלי הפוגות, ורצפה לא זיז ולא ניד.

ועוד לילה בא, ולאחריו יום חדש. ועוד יום ועוד לילה ורצפה ממקומה לא תמוש. לא אכלה ולא שתתה. לא השמיעה הנה מפיה. לא עצמה לרנע את עיניה — ועיניה קמות, אחוזות חרדת מות, מהבהבות בלהט שגעון.

ואולם באחד הימים נעצמו עיניה. עיפה נכנעה לתנומה. אך צריחה ניתרה ואיומה העירתה מקץ שעה קצרה. רצפה פקחה את עיניה: אויה, נעלמו הילדים! ענן שחור של עופות מצרחים כמקהלה, פרושי כנף, מכסים את הגופות הקטנים ומנקרים בכשרם.

עיני רצפה רחבו בתמהון ואת פשר המראה לא הבינה. הנה

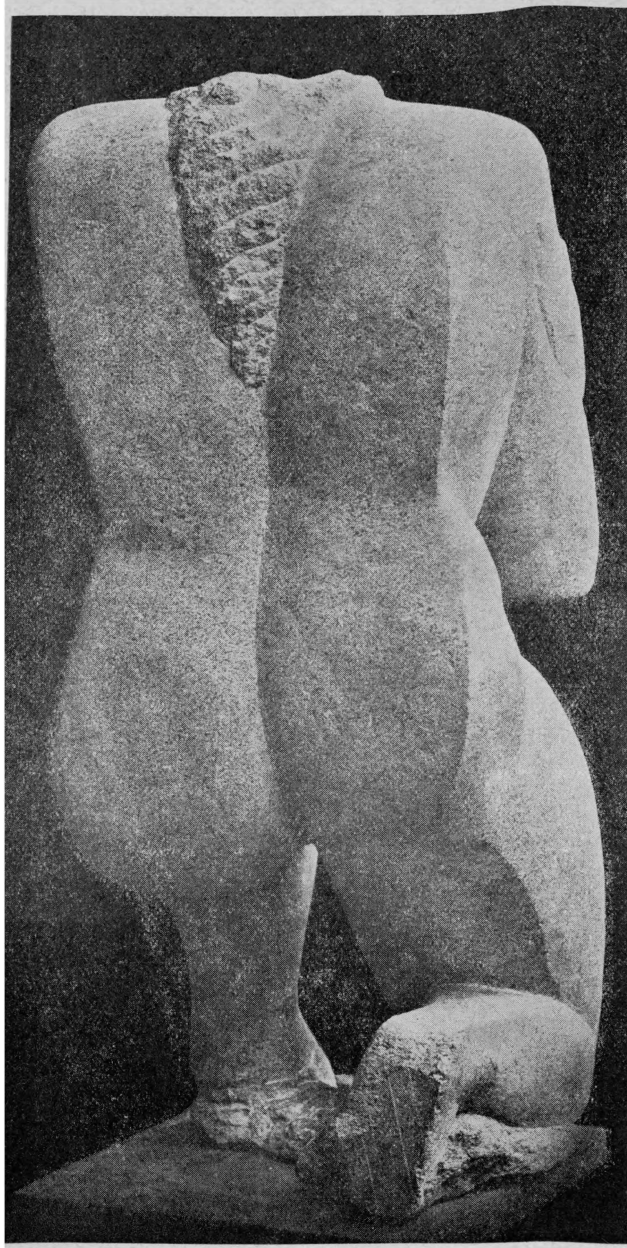
אגרת אהבה

לברי אני כשעת דמדומים מכפופה
 ולא אדע :
 השמעתה מפלח כסופים בחלל העולם ?
 דוכב אדם שירה כרחוב — — —
 שדי צללים וטילו קולם
 לתוך סדירת האב.
 זה עצוב — זה עציב הערב :
 רציתי לבנות, לילל כמן בסדר,
 המשחר אחר טרף.
 תעיתי כהררי תלוני הנה ראי יחיד
 הפיטיב ומפסר.
 בו נשקף העולם, נשקף קופא וכווער.
 זה רחוקה את, רחוקה ולא תבואי
 הערב להסב — — —
 מזלות רחצו במימי תהמות,
 כשיני תינוקות בזכות :
 הזית עלימים ראשונה —
 גלף כדקל שער, פרושי תלום :
 אי-שם שירה עונה —
 זה ושם נפתחה התהב.
 כגנים פרח הליף.
 הערכונים לבלבו,
 רששו וספרו לי ולך ;
 גופף התרנגו, שערותיך יררי,
 סכו כסגל-אדמדם.
 שנינו אחוזי יד, כעצי פלא כגנים,
 צועדים בכרך הנם.
 אל הרם רנליך, באנו —
 פלכ צרבת כמה.
 שנינו נכרע ברך : ברבת אותנו —
 אליה.

מה שרו — מה שרו פעמיך הטופפים ?
 מה שרו — מה שרו עיניך הרושפות ?
 בלך זמר חיים סטופפים —
 בלך אגדה בתהמות פושפות —
 ופתרונה כל ארע.
 היסם הנחת ברחוב שקוי ססתורין הזיות,
 כשפרה, מזה נגהות —
 התזכרי בקשת :
 תבוא, תבקרני ? !
 עין חתולה כספית לטפה, גפפה :
 אל תשכחני — — —
 נצב אני שומם כהררי, עלי אימת לילה קודר,
 את לא תבואי — לא תבואי לפקוד לב בווער — —
 חשכו עיני.
 קפא גופי.
 לא אוכל עוד שאת דטיונותי.
 נקדע עלמים, הקתה נפשי —
 ואף כהיכת מעל מפתן חררי,
 ואף כטרפת כסגור זרועי.
 שכה כת-נעם, שכה מרנינה.
 התלקח גץ חיים בנשקתי :
 זאת ילדתי ככראשונה
 לפתי כזרועי ! בזאת תמתי.
 עינים סגיהות עלי באישון גחליך,
 פי דודיך כזג אליל לתוך גביע :
 כת-נעם, הכי לי סיקוד מאוויך,
 אף כסף רוחי, כי חזר הדדים הגיע.
 שגיניו, פילדים בערפלי סהרורים לנסף
 בין נקף נצא, חוגג ורזנן בשני לכתות ;
 כסוד כסף — הלומי שפרון נחטה בגן-רנף,
 השופע כגוף אל גוף, עתה לא נדרוש אל האבות.

הכסיפה דמיתך פאיסיס מעל ערש דודים.
 קל רגע יכער, ילקוט ויחגגל -
 גפוף - נחשים שלוחים על צנארי. כאוויים
 סמרו - הלכו; גופך ויריד, יתפתל - יחגגל.
 דודך פכו ורשרשו, פמטון סמור פשריה.
 פכו, וספרו וכוו -
 ברפת אלמים בלהו דרכים -
 ואני רק הושגה בציה.
 פאישוני הפלא פטרו מיניך.
 פי נתלית חתולה מעל צנארי:
 שפט פסופים, ענש, ענש
 פאין סוף מערויך - -
 כה שכבת, ילדתי, כושפת, מפיליה.
 טורפת מתבוססת פדמיך -
 חנה שפטתה מען הדעת טוב ורע
 ולמראשותיך: גבר, סנה בוער
 ואינו אפל - - -
 אחזו הלהבות בסגל-ארסדם של שערות.
 נצב הליל כשומר,
 עמוד אש פנגר שני לקבות -
 והוא לא יוכל.
 גופך פטערויכו, - פנור אלמים בין זרועותי;
 שניך - שני צפעוני אב קוסמים ורושפים -
 מי גרע רתת יקודם בין ארבע קירותי?
 הכליחו בחשפת ליל משנעים, מסוים וכוכשים.
 שופע, מתפתל נחל איסים, שוטף התאומים:
 לכיאה לקראת הלכיאה תצער.
 רגלה לא תסער.
 שניהם פאו הערות יקור דמים:
 תהי גשמתם מסוטה לעלטי-ער.
 נחרוים חרוזים-אלמוגים, גשורים חוטים,
 מתלפדים האלמוגים בלפת שרפה.
 מולך הלכיאה ושמתי גלות מינים
 בוערות
 סעיבות.
 אלמים, אינו שפור מין.
 רציתי לנפול לרגליך, נשק קל אבר קט-

הכל בכל - שקוי פחדים מתקצף את,
 מתרמת וכוור:
 חיה עולה מערש מאויים,
 ענודה עטרת שקרזת, מבליחה ואיפה.
 פזאת אהבתך, פזאת פחול פרא, בצנפת אכרין.
 ידעתי: תרקרי היליה רקוד - לי אחרון.
 ושוב נתקד אליל פרא, מקפץ מעל גפיך.
 פכא מחדש לפקוד... ואנו לו רק עבדים לנצח נצחון.
 והשיר הוא זמר תהלה.
 המתנעש בגוף ובנשמה.
 הלכנו רק שנים להדליק נר הסיד
 בהיכל הילי.
 פי כה צוינו כאל היחיד,
 המתרוגן ברב חיל -
 ואנו - ואנו מה לו נגיד?
 בת-נעם יוקרת, רוקרת, פרושת תלמלים,
 לבי, נפצי הירת.
 פחפץ אין חשק בו, יתפתלו חלמלים
 ענש, שגר סחור נופך הרוקד וקודת.
 האהל נוטה מעל סלע.
 פרוש אמלטל את נפשי פכודר:
 היליה - היליה אפקיר פאכי ללא בלע.
 הסהר הולך וגורד - -
 הלכת מעמי - הלכה ולא תוסיף.
 קמפה חיה סעין הפלא תפוח דודים,
 פי טוב הוא - - ואין להשיב.
 פאיסים יהלך עלינו קול אלמים.
 נאחז הנחש בפסך, פאיל - - -
 שחר תרב מתהפכה בשער קל החיים.
 ואנו - אנו כה בודדים גורשנו מערן הילי.
 פה עצוב - פה עצוב הערב -
 בידי הדינומי אני רק טרף:
 הערמונים לא ילכלכו בגנים.
 היליך אינו פורח זה כפךר;
 מזלות רחצים גדולים וקטנים -
 ואת פתמול תוסיפי נוד כפךר.

O. Zadkin

גופה (אבן)

י. צדקין (פריס)

אנדרי סלמון

יוסף צדקין

לי את הימים הראשונים של עבודתו. את ראשית אמנותו באותו פרק הזמן שיוסף צדקין, כמעט פרא, הופיע לקראתנו, מתפרץ וחודר לתוך הציביליזציה שלנו באותו כח ההתפרצות של יערות מולדתו, שבעציהם הוא התחיל גזור אלילים חדשים.

מה רבה כעת, הדרך, אשר מאחוריו! מה נשגב הוא ההגיון והעקביות שביצירתו. אם תמיד יש ביכלתו להתלות בפסלים, אשר יצר אותם בימי המלחמה הסוערים, עם שלם של דמויות אבן,

בית מלאכתו של יוסף צדקין, הנהו אחד מאלה אשר העניקו אותי זכרונות היפים ביותר. הוא שייך לאותם בתי מלאכה, שביתר רצון וחשק אני מבקר אותם. על ידי זה, ברצוני להדגיש, שכל בקור בבית מלאכה זה השאיר בי, מדי פעם, אותו הרושם של עבודה מחוברת. אמנם, בכל יום יכול י. צדקין לגלות מה, ובתוך זה גם חגליות, שבעיני אי-אלה יראה כבגידה בעצמו. אך כל יצירה חדשה – ותמיד חדש כל כך קיצוני – של אותו האמן הצעיר הרגיש, מזכירה

י. צדקין ילדה עם יונה (ברונזה) O. Zadkin

מן הזמן הקדום ביותר, כשצדקין עמד לפני ענקי-היער באותו האופן – אם אפשר כך לאמור – של סקיתי מתלהב, זאת אומרת שההרגשה כובשת בו את ההכרה, – מני אז חיה בו הרגשת הטעות הזאת, שאף רודין לא יכול היה להתגבר עליה.

מן היום הראשון הבין צדקין, שהפסל יגשים את רצונו רק, אם ימצא את ההפרש הקיים, שבין "החתוך" ובין "הגלוף" – ומכאן יבין את יתרונות "החתוך", כי הגלוף אינו אלא אמצעי להשגת תוספת אורנמנטלית.

ואם י. צדקין למד להכיר את האיכויות המעצבות את הצורה של "החתוך", פירושו של הדבר, שהיה מחבר קומפוזיציות באמצעות האור, הוא יודע זאת יפה, וחוזר על כך לעתים קרובות: "אחר שקיעת השמש אין עבודת פסול כל שהיא".

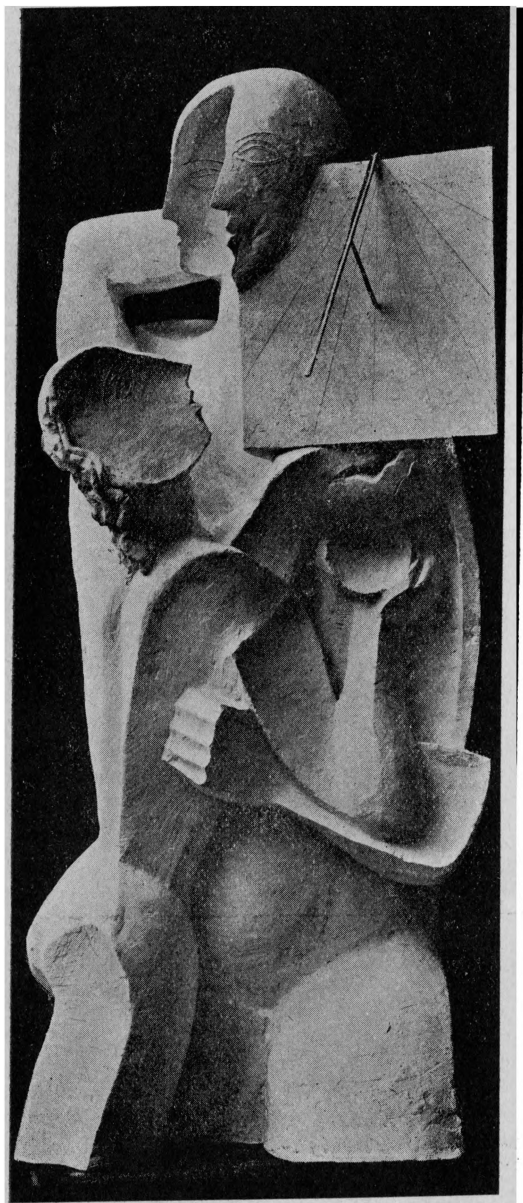
זאת היא השלילה ההחלטית של מעשה גלוף, אשר הביאה את יוסף צדקין לכל מיני צורות של כובד וקשיות. קרה לו, מה שקרה לאותם האדריכלים הטובים שלנו, אשר תלו את בנייתם בחזית החשופה, שטופת אור, ואשר רק היום מתחילים מודים, שעליהם לשוב לעבוד הדרמטי של השטח העליון, שאינו לא משהו אילוסטריטיבי ואף לא אורנמנטלי.

אף על פי כן, אמנותו של צדקין היא האצילית ביותר.

הנראות כמצלצלות, כשם שהכוכבים צלצלו באזניו של פיתגורס, הי בבית מלאכתו, וכשראיתי שם בפעם הראשונה את אותם הפסלים היפים, שהחלל והזמן חיו תוכם מאוחדים בקצב הנשגב – בהיסח הדעת, המפליא גם אותו, שאלתי אותו שאלה, שעליה קבלתי תשובה זו: "הכל יותר לנו! סוף סוף נשתחרר מן הפחד, אנו מגיחים כמנצחים מכוסי פצעים, ואף על פי כן חזקים – מתוך זמן של השלילות הגדולות, מפרק זמן, שמי שלא חי בו לעולם לא יבין אותו. מן ההכרח היה עד היום לשלול ולהחרים, מה שקרה לאדריכלים, אשר הקריבו לעירום דהטהור של שטחים מחושבים יפה כל התוספת, זה קרה גם לציירים, אשר בהתגוננותם שללו את ה"נושא" ואת הקשור בו, בכדי להצטמצם לגמרי בעצוב, תהלה לאל, הננו אדוני גיאומטריה פורמלית מחודשת, העומדת לשמושנו, מחדש רכשנו לנו חופש ההמצאה, ואנו יכולים להתמסר לדבר, מבלי שנפחד מפני הברוק או הרוקוקו".

תבינו את גודל שמחתי, בשמעי אותן המלים מאותו האיש, לאחר שזמן כה רב התאמצתי להוכיח, לירידי הבלתי-תלויים, המורדים והמוחרמים של הדור 1916–1905, והגם היום המנצחים, שאף פעם לא שאפו לדבר מה אחר מאשר להכרת השיטות הקלסיות, והשתמשו לכך באמצעי הרגיל של מהפכנות.

י. צדקין שֶׁעוֹן-הַשֶּׁמֶשׁ (ברונזה) O. Zadkin

שולמית וויטנברג צוענית Shulamith Witenberg

היא אמנם שוללת כל וותור והנחה פופולריים. ובכל זאת היא נשתחררה בהחלט מן המסגרת המצומצמת של יופי, המובן רק למומחים. היא הנה בשורת העצמים המדברים, המובנים והנתפסים.

יוסף צדקין כאילו בא פריסה—בשנים הראשונות שלפני המלחמה—להדריך את מנוחתם של הפסלים. אפילו את פיקסו הוא הכריח לחשוב על מטרתיו. רק המשוררים היו, כמצדדיו, מגינים עליו ומפרשים את כוונותיו הפלסטיות.

בבית מלאכתו מצופפים הפסלים, הראויים לכך. שיעמידו אותם במקום פומבי, על ידי כך ימצאו את מקומם הנכון כל אותם הפסלים הבנויים מיסודות חיוביים ושלייליים. שבהם כעת מצטיינת אמנותו של צדקין, — בכדי למחות מעל עיני העוברים והשבים את אי-הידיעה הישנה של האור, זה אדון כל הצורות, אז ינסף לרוח-הקודש הטהורה של צדקין יסוד חדש, דבר מה נשגב, הדומה למיתולוגיה מוחשית, ויעלה בידי האמן הצעיר, אשר זמן כה רב נשא בשקט את התנכרות הקהל אליו, להוכיח גם לאלה, אשר כל כוח שיפוטם היא אך ורק ההרגשה.

יותר מאשר הצייר, מחוייב הפסל הנקרא אל המקומות הפומביים, אל המגרשים והרחובות, לחשוב על תעודתו. להיות המשורר העסי של זמננו.

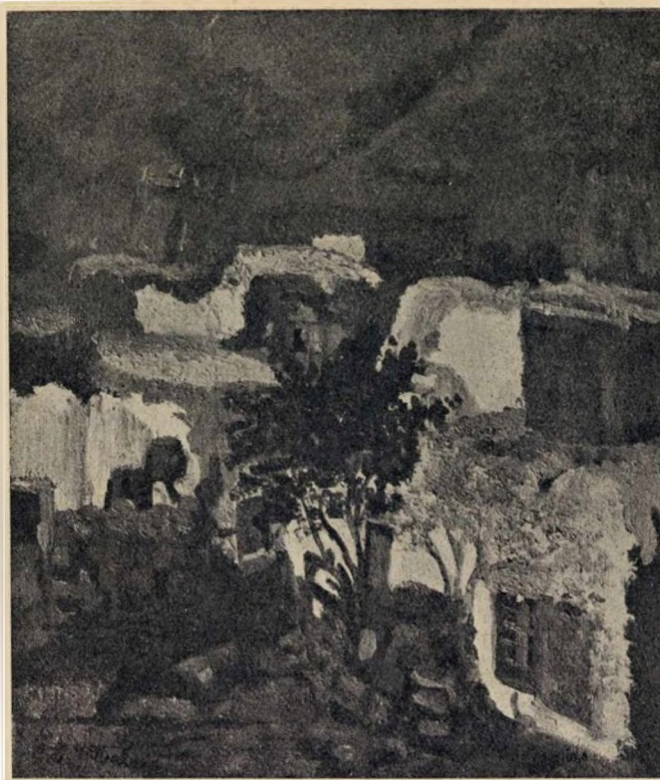

הנרי מטיס   אבטיח   Henri Matisse
Copyright by Franz Hanfstaengl, Munich

מוריס דה פלמנק   תמונת נוף   Maurice de Vlaminck
Copyright by Franz Hanfstaengl, Munich

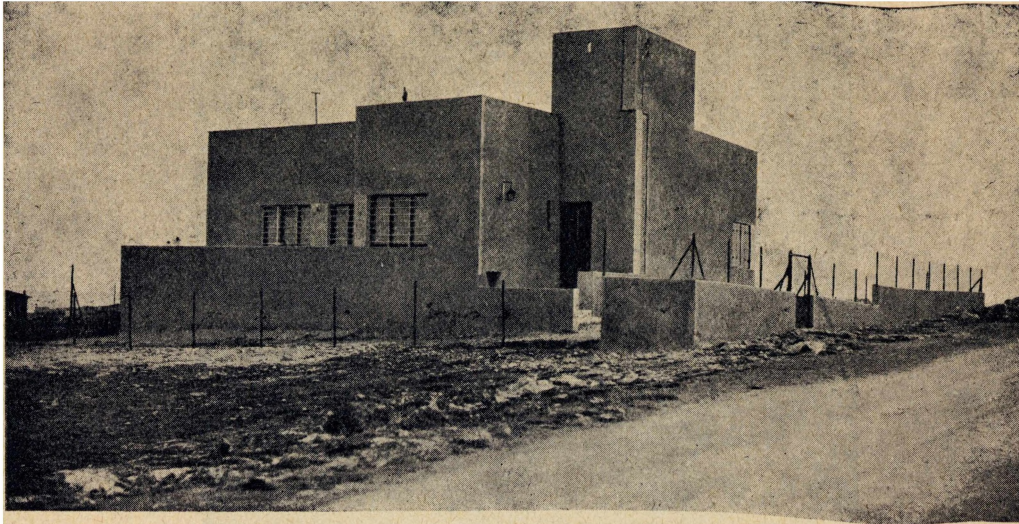

ש. וויטנברג (ירושלים) תמונת נוף מטבריה Sh. Witenberg

שולמית וויטנברג ילדה (רשום) Shulamith Witenberg

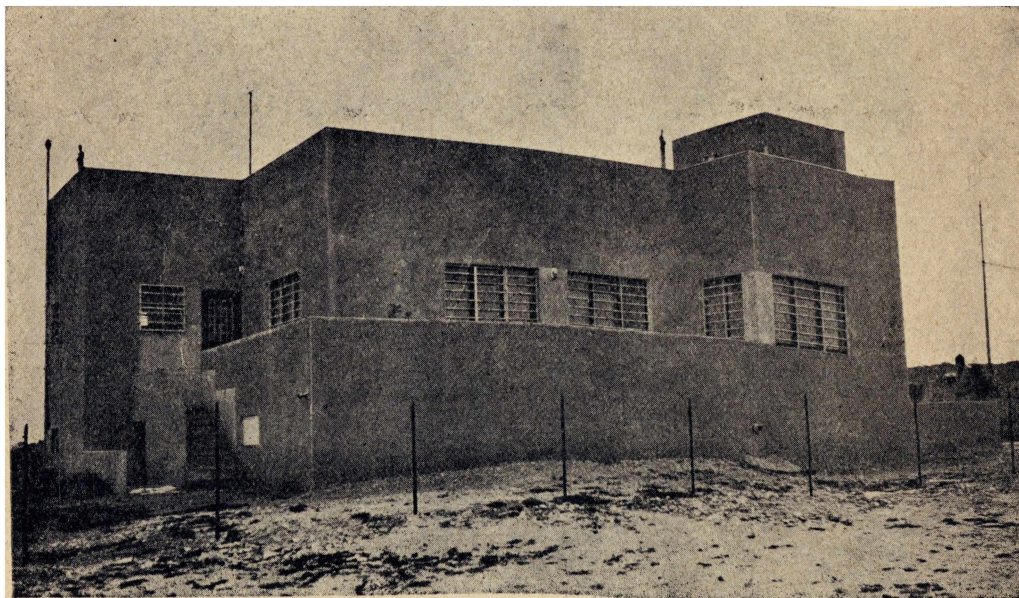

Architect Z. Harmat

בית י. מ. בירושלים (פנה צפונית-מערבית)

ז. הרמט

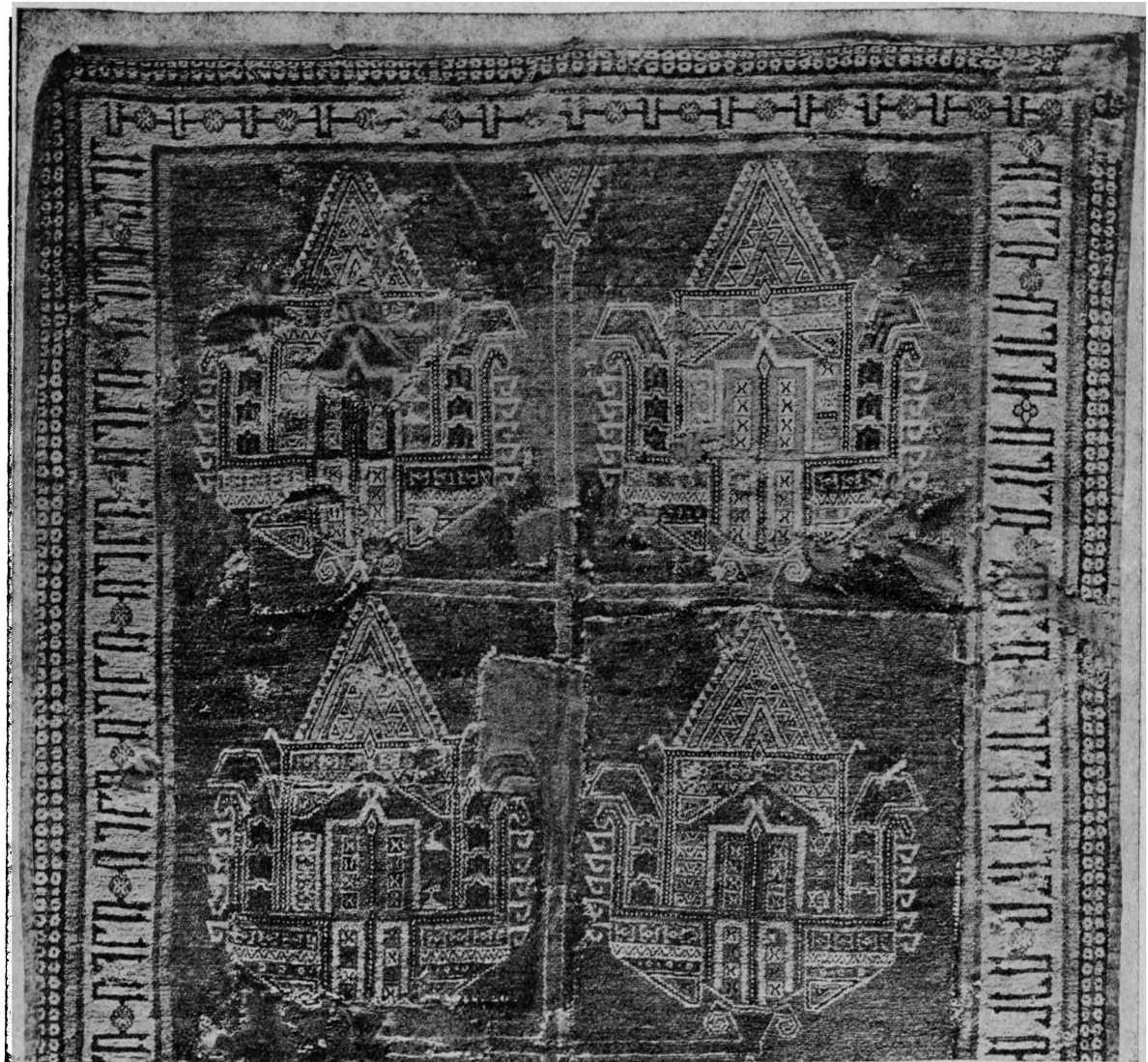

Z. Harmat

בית י. מ. בירושלים (פנה צפונית-מזרחית)

ז. הרמט (ירושלים)

שטיח יהודי מספרד מהמאה הי"ד
שמור במחלקה לאמנות מוסלמית בבית הנכאת על שם פרידריך קיסר, בברלין

א. ל. סוקניק

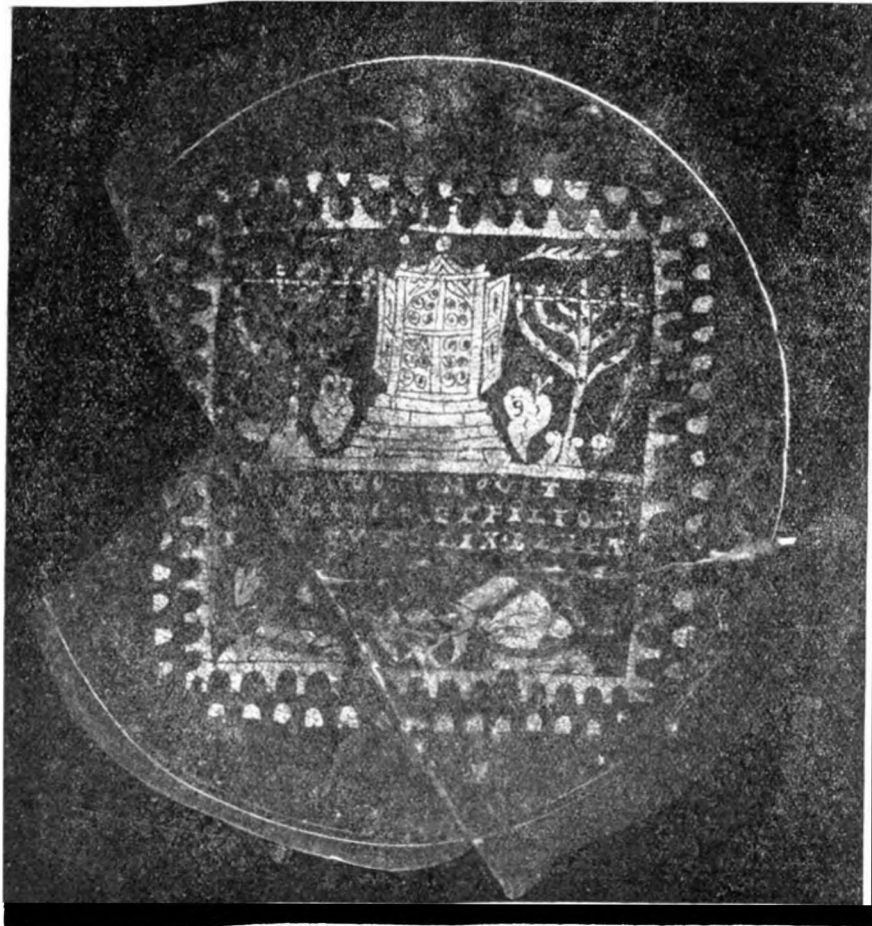
שטיח יהודי מספרד*

מסתעפים בזוית ישרה לכל צד שבעה ענפים. שכל אחד מהם נושא עליו בנין קטן מעוטר גג משולש וסגור על ידי דלת כפולה. שטח הדלת מחולק לארבע ריבועים. ציורים שונים. ימגן דוד צפרים וכו' מקשטים את השטחים שמסביב. בחלק התחתון של הציור נראות מדרגות מסוגנות המוליכות אל הבנין.

השטיח הזה נמצא זה זמן רב בבית הנכאת בברלין. ואולם מהות ציוריו לא ניתנה עד הזמן האחרון להקבע. על ידי תגלית ציור ארון-הקודש בפסיפס של בית-אלפא נתברר שהבנין הקטן החוזר

השטיח הזה השמור כעת במחלקה לאמנות מוסלמית בבית הנכאת שעל שם פרידריך קיסר בברלין מוצאו מספרד ונעשה כפי שפרופ' סארה קובץ. במאה הי"ד לספירת הנוצרים. שלד הציור של השטיח הוא מעין גזע דק של עץ שממנו

* בית הכנסת העתיק בבית אלפא מאת ד"ר א. ל. סוקניק. ברשות החברה להוצאת ספרים. ש"י האוניברסיטה העברית בירושלים.

קרקעית של כלי זכוכית מוזהב
שמורה בבית הנכאת שעל שם פרידריך קיסר, ברלין

ארון-קודש, שאליו עולים במדרגות אחדות. מבין דלתות הארון פתוחות נראות ארבע מנורות, שבהן מונחות האחת על גבי השניה מגלות, ששש בכל אחת מהן, למעלה נראית הפרוכת המקופלה לצדדין. לשני צדי הארון עומדות מנורות ולידן תשמישי קדושה שונים. בשטח השני נמצאת ברכה ברומית ומתחתה שולחן מעוגל ועליו צלחת שבה מונח דג-רמז, כנראה, לסעודת שבת שהיתה נערכת בבית-הכנסת. מסביב לשולחן מושב-הסב בחצי גורן עגולה.

בשטיח מתאר ארון קודש. יש לשער ששטיח זה שימש פרוכת בבית-כנסת יהודי בספרד. כדאי לציין עד כמה שמרה המסורת של האמנות היהודית העממית על הצורות העתיקות.

קרקעית של כלי זכוכית מוזהב יהודי מרומא (המאה החמישית בערך לסה"נ) שמורה בבית הנכאת שעל שם פרידריך קיסר בברלין. הציור מחולק לשני שטחים. במרכז השטח העליון מצויר

אופליה

מה סופר,	מי רוכין,	מי נצב,
מה סופר וכה לריק?	מי רוכין על תחנה?	מי נצב למראשות...?
מה בולט בלא עת	מי רוחב ומתפנין	מי תזקע אישוניו
את הרמט הפתניק?	עם הנשם הנזשא?	כשיניך התלושות?
אבדה!	אחזקה!	ענונה!
לנשמה--טלית תחטא.	לחיים--מקסם תקן	להבנה--פאור זהב,
בפאור--אפרות הויק.	בבקר--תמלת השעה..	באטון--פלרת אשות...
בכי תודה..	מות--איכה..	אכוקה..
בכי תודה..	מות--איכה..	אכוקה..
מקונן, וכה לריק..	נצטנף על תחנה.	נתיצקה למראשות.

מאנגלית: י. חרי

ברטרנד רוסל

מטרות החנוך

ב

אמנם, אין זה חוק הטבע שאין חלים בו יוצאים מן הכלל. האדם הרע ההורג את העריץ, יען כי עמד להענישו בעד פשעים שפשע – תוצאות מעשהו אולי טובים, אע"פ שהוא ומעשהו רעים. ובכל זאת נוכל לאמור, כי בדרך כלל מעשיה של חברה, המורכבת מאנשים טובים יהיו טובים ממעשיה של חברה מורכבת מאנשים רעים ונבערים מדעת. ולעצם הענין: הילדים מרגישים בחוש ויודעים להבחין היטב בין אלה שדורשים להם טוב כאמת, לבין אלה שרואים בהם רק חומר היולי לשמש לאיזו שהיא מטרה אחרת. ואם פגומה אהבתו של המורה לחניכו – פגומים גם אפיו של הילד וגם חרותו הפנימית והתפתחותו הרוחנית. ואין פירושה של אהבה זו אלא שהמורה ירגיש את הילד כתכלית בפני עצמו. בעצם, זו היא גם המדה שאנו מודדים בה את עצמנו. בבקשנו את הטוב לעצמנו אין אנו דורשים הוכחה תחילה, כי ספוק רצוננו זה עשוי לקדם במשהו איזו שהיא מטרה נשגבה. וזוהי גם הרגשתם של כל אב ואם האוהבים את ילדיהם. הם רוצים שהילדים יגדלו בריאים וחסונים, שיהיו תלמידים טובים בביה"ס וכדומה לכך. בדיוק באותו האופן שהם רוצים במשהו לעצמם. כוונות אלה אינן מחייבות שלילה עצמית מצדם ואף אין הן נובעות מתוך איזה עקרון מופשט לצדק. זהו החוש האבהי. וחוש אבהי זה אינו מצטמצם דוקא בתחומי משפחה בלבד. בצורתו המורכבת הוא מצוי אצל כל איש המיועד להיות מורה טוב לילדים קטנים. כשהתלמידים גדלים – חשיבותו של הדבר פוחת. אולם, רק בידי אלה הנושאים בנפשם את התכונה הזאת מותר למסור את עריכת תכניות החנוך. אלה הרואים את אחד מתפקידי של החנוך לגדל גברים הנכונים להרוג ולהרג בשל דברים של מה בכך – לקוי אצלם החוש האבהי. ודוקא בידי אלה מסורה ספינת החנוך בכל הארצות הנאורות – להוציא את דנמרק ואת סין.

ברם, אין זה מספיק עוד שהמחנך יאהב את חניכו. דרוש גם שיהיה לו מושג נכון על יתרון האדם ביקום. החתולה מלמדת את

החתולה לצוד עכבר ולשחק בו – הוא גם מעשה המיליטריסטן ביצור ילוד האשה. החתולה אוהבת את גורה אבל אינה אוהבת את העכבר. המיליטריסטן אוהב את בנו אבל אינו נכון לאהוב את בניהם של אויבי ארצו.

ואף אלה שרוחשים אהבה לכל האדם עלולים לטעות באהבה זו בעקב תפיסה מוטעית על מהותם של החיים המתוקנים. לפיכך, לפני שאמשיך את דברי בענין זה אנסה לציין תחילה את זה שאני רואה בו את יתרון האדם, בלי שאגע בחיי המעשה או בשיטות החנוך שעל ידן אפשר יהיה לטפח יתרון זה. בתמונה זו אסתייע אח"כ בשעה שנבוא לבחון את החנוך על פרטיו השונים.

בראשונה נפריד בין שני דברים שהם שונים: בין התכונות הרצויות רק בחלק של האנושיות, ובין התכונות אשר צריכות להיות נחלת כל האדם. אנו רוצים באמנים, אולם רוצים גם באנשי מדע. אנו רוצים באדמיניסטרטורים מובהקים ורוצים גם באכרים. בטוחנים ובאופים. התכונות המעצבות אדם גדול בכון מסוים הן עפ"ר ממין כזה שעלולות להיות בהחלט בלתי רצויות בנפלן בחלקן של כל האדם. עבודת יומו של פיטן כפי שהיא מתוארת אצל שלי, ראויה ודאי לשבח אצל פיטן ואינה טובה כלל, נאמר, אצל נושא המכתבים. אי לכך, מן הנמנע הוא שנטה את דרך החנוך בכון של עצוב כל האדם בתכונות פיטן, לעומתן, יש תכונות הרצויות לכל האדם. ובמעמדי זה אדון באלה לבד.

אינני מבדיל כלל בין חנוך איש לבין חנוכה של אשה, להוציא אולי סוגי עבודה מסוימים לאשה שתזקק לטפל בתינוק. אולם, הבדל זה, אינו יותר מההבדל שבין האכר לבין הטוחן. אין זה הבדל יסודי ואינו טעון בירור מיוחד במקום זה.

אציין ארבע תכונות אשר נראות לי להוות ביחד את היסוד לאופי אידיאלי. תכונות אלה הן: חיוניות, אומץ רוח, רגישות ותרבות. אינני אומר כי רשימה זו כוללת ומקיפה את הכל, אולם אני סבור כי היא מעבירה אותנו על פני מרחק רב. ואני מאמין באמונה שלמה.

שבין החי, יש טעם לחשוב, אינם חשים באפן אינסטינקטיבי באויביהם הטבעיים אלא מקבלים את ההרגשה הזו מאבותיהם. כשאנשים מגדלים אותם, הרבה מיני פחד המצויים אצל בני מינם נעדרים לגמרי. אבל הפחד הוא בעל אופי מדבק במדה מרובה מאד. ילדים מקבלים אותו מהזקנים מהם, גם בשעה שהזקנים אינם יודעים כלל שגלוהו. את פחד האמהות או האומנות מחקים הילדים במהירות רבה במשחק דמיונם. עד היום הזה רואים הגברים כמושך באשה, כשהיא רוויה פחד אירציונלי, כי על ידי כך ניתנה להם ההודמנות להראות כמגינים עליה, מבלי לבוא בסכנה עליה כלל. בניהם של גברים אלה ירשו את הפחד מאמותיהם, ואחר כך היה צורך לחנכם שוב ולהחזיר להם את אומץ לב שמעולם לא היו מאבדים, לו אבותיהם לא רצו להקל בכבוד אמם. שעבוד האשה גרם לרעה גדולה מאד, וענין הפחד הזה משמש לנו רק דוגמא מקרית אחת שבאה כתוצאה משעבוד זה. אינני דן כרגע על הדרכים שעל ידם נוכל להקטין את הרגשת הפחד, על זה עוד אעמוד אחר כך, אולם כאן אעמוד רק על שאלה אחת המתעוררת כאן, היינו, האם נוכל להשאיר שבעי רצון באופן הטפול בפחד, באמצעי הדכוי המקובלים, או ששומה עלינו למצוא איזה אמצעי אחר שיהיה מועיל יותר, זו ועוד, לפנינו, חונכה רק האריסטוקרטיה על המדה של חוסר פחד. את האומות, המעמדות והמינים המשועבדים ראו לטוב להשאיר בפחדם. מבחן אומץ הלב היה מצוי במעשי ההתנהגות. על גבר אסור לברוח משדה המערכה, עליו להיות מומחה בכמה מיני ספורט "גבריים", עליו לשמור על כבוש עצמו בשעת שרפה, שבר אניה, רעידת אדמה וכיו"ב, ושומה עליו לא רק לעשות את הדבר הנכון בשעתו, אלא הוא צריך גם להמנע מלהחזיר, מלרעוד, מלנשום בכבדות, או לגלות איזה אות אחר שיראה כפחד. לכל זה אני מיחס באמת חשיבות מרובה מאד, והייתי רוצה לראות את אומץ הלב הזה מטופח בכל האומות, בכל המעמדות ובשני המינים. ובשעה שהשיטה שמשתמשים בה לטפוח תכונה זו היא שיטת הדכוי. בהכרח גוררת היא אחריה את הרעה הכרוכה תמיד בשמוש בה. העטת קלון וגנאי היו תמיד הנשק החרף בעצוב אומץ הלב, ולמעשה גרם השמוש בנשק זה רק לקונפליקט בין הפחדים שבאדם, ובמלחמה זו גבר, כנראה, הפחד מפני ההרשעה הפומבית והכריע את הכף. "לעולם דבר אמת, מלבד בשעה שדבר מה מאיים עליך" היתה הלכה שהורו לי בילדותי. אינני מסכים לתנאי זה. יש להתגבר על הפחד לא רק במעשה אלא גם בהרגשה, ולא רק בהרגשה הכרתית, אלא גם בתת-הכרתית. הנצחון החצוני על הפחד, שהשביע את רצון התורה האריסטוקרטית, משאיר את הפעולה וההשפעה האימפולסית מתחת לשטח וגורמת לידי ריאקציות מסולפות. שאין רואים בהם אח"כ את עקבות הפחד המדוכא. אינני מתכוון כאן ל"זעזוע העור", שזיקתו לפחד גלויה לכל עין. אני מתכוון כאן לשיטת הדכוי והעריצות שהמעמדות השליטים מבקשים להשאיר בכחם, את התנשאותם הם ואת עוונם. אם קצין בריטי בשנתי מצוה כיום לירות בגבם של קבוצת סטודנטים סינים בלתי מזוינים ומבלי שהזהירים על מעשהו, הרי הוא נתון ברשות הפחד בדיוק באותה מדה שנתון בו החיל הבורח משדה המערכה, אולם, אריסטוקרטיה צבאית אינן משכילות די כדי לעקב פעולות כאלה עד מקורן הפסיכולוגי, והן רואות דוקא בפעולות אלה סימן לכח והלך רוח נאות. מנקודת השקפה פסיכולוגית ופיסיולוגית, הפחד והכעס שתי תכונות הדומות מאד, האדם המתמלא חימה אינו נמצא על מדרגה גבוהה של אומץ לב. האכזריות הנעשות בצורה ואופן אחד בדכוי

כי על ידי טפוח גופני נאות, טפוח הרגשתי ואינטלקטואלי, תכונות אלה ניתנות להיות נחלת כל אדם. עתה, אגש לבחון כל אחת ואחת מתכונות אלה לפי סדרן.

חינויות. תכונה היא יותר פיזיולוגית מאשר רוחנית. היא מצויה תמיד כנראה, במקום שמצב הבריאות—שלם, ונוטה ללכת ולהתמעט עם הגיל העולה ובהדרגה הולכת ופוחתת עד הגיעה לאפס בגיל הזקנה. אצל ילדים חזקים היא עולה במהירות רבה ומגיעה לפסגתה עוד לפני שהגיע לגיל ביה"ס ונוטה ללכת ולגרע עם הכניסה לרשות החנוך. במקום שהיא מצויה, הרגשת החיים מלווה עונג, מבלי שתהא קשורה עם איזה שהוא גורם תענוג מיוחד. היא מגדילה את השמחה ומקטינה את הצער; היא מקלה על השתוף עם כל מאורעות החיים ומסייעת ע"י כך לתפיסה אובייקטיבית, החכרחת לצלילות המה. בני אדם עשויים לשקוע בתוך עצמם ולהיות לבלתי מסוגלים כלל לשים את לבם למראה עיניהם ולשמע אזניהם ולתפוס משהו מחוצה להם. השתקעות זו בתוך עצמו צרה גדולה היא לאדם, שהיא גוררת אחריה שממון בנפש או גם נכות-רוח הרעה מזה. היא משמשת גם עכוב פטלי לתועלתיות. להוציא אולי מקרים בודדים. היא קושרת את האדם ומקנה לו ענין בעולם החיצוני ומקנה לו את הכח לעמל קשה. היא גם מעוז טוב ומגן בפני רגש הקנאה, באשר היא עושה ארץ עצם קיומו של האדם נעימה. הואיל והקנאה היא אחד ממקורות האסונות הגדולים הבאים על האדם, הרי סגולה זו בחינויות יקרה מאד וערכה רב. ודאי, ישנם גם דברים רעים המזדהים אתה. זאת, למשל, של לביא בריא. וישנן סגולות יפות המצויות בהעדרה. לניוטן וללוק, למשל, היה מעט מאד מתכונה זו, ושני אלה היו בכל זאת רגזנים ואנשי קנאה שבראות טובה יותר היתה גואלת אותם מכך. ניתן לאמר, כי מכל מריבתו של ניוטון עם ליבניץ, זאת שהרסה את המתמטיקה האנגלית לתקופה של יותר ממאה שנה אפשר היה להמנע, לו ניוטון היה בריא ומוכשר להנות מתענוגות רגילים. אולם, על אף הגבולותיה, אני חושב את התכונה הזאת בין התכונות שמציאותן אצל כל האנשים חשובה ביותר.

לאומץ הלב—התכונה השניה ברשימתנו—יש כמה וכמה צורות שכל אחת מהן שוב מורכבת מכמה פנים. העדרו של פחד הוא דבר אחד, והכח להשתלט עליו הוא דבר שני. העדרו של פחד הוא ענין אחד, אם הפחד הוא רציונלי, ושוב ענין אחר בשעה שהוא בלתי רציונלי. העדרו של פחד אירציונלי הוא ודאי מדה טובה. הוא הדין גם בנוגע לכח להשתלט עליו. אבל העדרו של פחד רציונלי הוא כבר דבר שיוכח חל בו. את הדיון בשאלות אלה אדחה עד שאעמוד קצת על יתר הצורות של אומץ הלב.

לפחד אירציונלי יש חלק גדול מאד בחיים האינסטינקטיביים והפנימיים של רוב האנשים. בצורותיו הפתולוגיות כעין תסביך האימה וכיו"ב—אינו ענין לכאן אלא לרופאי מחלות רוח. אולם, בצורותיו הקלות יותר הוא מצוי אצל כל אלה הנחשבים לבעלי שכל צלול, כעין ההרגשה הסתמית על סכנות האורבות מאחורי הכתלים, או אותה אימה מיוחדת מפני דברים שאין בהם משום סכנה כלל, כעין הפחד מפני עכברים או עכבישים. לפנינו חשבו, כי הרבה מיני פחד הם אינסטינקטיביים, אולם דבר זה הועמד עתה על ידי רוב החוקרים בסמן השאלה, נראה, שמיני פחד אינסטינקטיביים ישנם מעט מאד, כגון הפחד מפני קולות חזקים, אולם גם אלה נובעים בחלקם הגדול מתוך הנסיון בעבר או מתוך הדמיון. הפחד מפני החשכה, למשל, נראה להיות כולו פרי הדמיון, בעלי החוליות

יאבדו הערצה רודף אותם תמיד. תנוך ה-עניויות" שהיו עד היום מלמדים בחשק כה רב לחניכים היה האמצעי שבו עצבו את הצורה המוסלפת הזאת. מדת ה-עניויות" הכניעה את הרגשת הכבוד העצמי— בדבור, אולם לא דכאה את הרצון לנחול כבוד מאחרים. היא הפכה את ההשפלה העצמית. השפלה מלולית. לאמצעי להשגת אמונם של הבריות, ויצרה על ידי כך צביעות רבה ויוף ההרגשות. לילדים למדו הכנעה בלתי הגיונית. והם שוב, בגדלם תבעו אותה מאחרים. אמרו, שרק אלה שלמדו לציית. יודעים לצוות. לדעת. אף איש אינו צריך ללמוד לציית ואף איש בל ינסה לצוות. אינני מתכוון לאמר בזה כי אין צורך ולא יהיו מנהיגים במפעלים קואופרטיביים, אולם כוחם לא יהיה רב מכחו של מנהל התחרות כדור רגל, שנשמעים לו מתוך רצון חפשי כדי להגיע לידי המטרה המיועדת. והמטרה שאנו שואפים אליה תהא זאת שתבוא מרצוננו אנו ולא זאת שתבוא מרצונה של אוטוריטטה חיצונית. ומטרותינו אנו אל תוטלנה בכח על אחרים. זהו הדבר שאני מתכוון לו באמרי אף איש בל יצווה ואף איש בל יציית.

(עוד יבוא)

התקוממות כושים, בהכנעת קשר קומונוסטי או בסכנות אחרות המאמות על האריסטוקרטיה. אכזריות זו היא שלוחה ונצר ממורך הלב והפחדנות וראויה לאותה מדה של תעוב שאנו נותנים לצורות הגלויות יותר של רעה זו. אני מאמין, שניתן לחנך אנשים ונשים רגילים באופן כזה שהם יהיו מוכשרים לחיות בלי פחד. עד היום רק מתי מספר של גבורים וקדושים הגיעו לכך, אולם כמעשיהם יכולים לעשות גם אחרים אם רק יראו להם את הדרך הנכונה. אומץ הלב שאינו עומד רק על דכוי. מורכב ממספר גורמים: אתחיל בפשוטים ביותר, — בריאות חיוניות — תועלתם מרובה, אולם מציאותם אינה הכרחית. נסיון וידיעה במצבי סכנה רצויים מאד. אולם בשעת בואנו לבחון את אומץ הלב לא במצב זה או אחר, אלא את אומץ הלב הכללי, האוניברסלי, הרי הנכסף הוא דבר מה יותר יסודי. זה שאנו זקוקים לו הוא קומבינציה של כבוד עצמי יחד עם השקפה בלתי אישית על החיים. נתחיל בהכרת ערך עצמי. יש אנשים אשר חייהם נובעים מבפנים ויש שחייהם אינם אלא ראי מכל מה שחושבים ומדברים שכניהם. אצל האחרונים לעולם אינו יכול להיות אומץ לב אמתי. הם מוכרחים להיות תמיד נערצים על ידי האחרים והפחד שמא

פנחס לנדר

אֵטִי מוֹת

וְעַל קִבִּי רָקַב וְצִלְעַת חַלּוֹם בְּלַיִל
 אֵל מְזֻנֵן נִקְשָׁה וְאֵל מְרַחֵן פִּשְׁפֹּשׁ
 לְחִשּׁוֹף שָׁנִי שֶׁלֶד וּבְחֹרֵי עֵינַיִם
 הַדְּלֵק תִּמְאֶה בְּאוֹן גְּבוּרַת שְׁמַשׁ.
 בֵּן תֵּילִיִל תִּכְוֶה מְאֻחֲזָרֵי הַדְּלֵת.
 בְּחַתְלֵחֹלִי מִקְרַח בְּעִזְבוֹן כְּפוֹר.
 וַיְטֵה? נִפְתַּח כֶּל פִּצַּע לְזוֹרֵה תִּפְלַח
 וַיִּמְלֹא הַשָּׁבָיִים — קָדִים בֵּי יַעֲבוֹר.
 אֵין מִטְיָף רַחֲמִים, כְּרֶסֶס טַל מְרַגֵּיעַ
 אֲדַמַּת שְׁחוֹר בְּלֵחַ הַיְתָה מְלַחֶה
 וּמִסּוֹמֹזוֹת סֵלָם אֲשֶׁר לְעַל הַרְקִיעַ,
 פָּרְכוּ שְׁלֵבִים, הִלְפִּסְגַּ קְרַחָה?
 עַל בֵּן אִם גַּם אֲצַעֵק מִי יֵהָא שׁוֹמֵעַ?
 וְכִי זֶה פֶה יִקְרָא אֶת שְׁנֵקְמַב בְּדִי
 וְאֵת אֲשֶׁר בְּרַם בְּכִרִית יִתְנַעֵנֵעַ —
 לֹא הִסְצָא עַדֵן לְדִנִּי אֲנֹשׁ בְּדִי.
 וְאִם אֲצַעֵק — מִי מְרַחֵק שׁוֹמֵעַ?
 מִי הַקּוֹרֵא אֶת שְׁנֵקְמַב בְּדִי
 וְאֵת אֲשֶׁר בְּרַם בְּכִרִית הַתְּנַעֵנֵעַ?
 לֹא הִסְצָא עַדֵן לְדִנִּי אֲנֹשׁ בְּדִי.
 בְּכִרִי עַל הַנְּגוֹת אֲנֻטְנוֹת רַעַד תִּרְעַדְנָה.
 שְׁאֵנַת בְּדִירוֹת, כְּסוּמָא תְנַשֵּׁשׁ.
 סַתְלֵמוֹיֹת לְכַב תְּזַעַזַע הַפְּרָנָה
 וַיִּתְהַלֵּךְ אָדָם מְרַמְדָם, בּוֹלֵשׁ:
 אֲמִצָּא פְנֵה חֶסֶה וְרַכֵּךְ לְחֵם?
 עוֹף גְּדוֹעֵ-גֹף מְהַדְמַת מְכוֹרָה.
 בְּלַיִל מְנַעַע פּוֹכֵב לֹא אֶחָד הַתְּנַחֵם,
 עַל בֵּי הַלֵּךְ גּוֹפּוֹ לְמִקּוֹמּוֹת עֲבָרָה.
 וְלֹא אֶחָד קוֹנֵן עַל סִיר בְּשֶׁר שְׂבַע
 וְעַל בֶּף אִמָּא טְבוּלָה בְּמִצּוֹלוֹת שְׁעַר.
 מֵה אִם כֶּל שְׁחָרִית לְשִׁעָרִים נִצָּאָה
 כְּכִלְבִּי לְאִימְלִיזוֹ וְעֵצָם אֵין מְכַבֵּר.

האדם הצעיר *

הנוער, זה ברבור הכר...

שלי

אותנו. כי בזמן מלחמה מסכימים הזקנים. שהצעירים יהיו המנהיגים. לא מובן, ובכל זאת אמת הדבר, כי מרבית הצעירים אוהבים את נפוליון, כשם שגם יעריצוהו. — — — הצעירים סולחים לזדה המעלה אותם קרבן ובלבד שישחררם מעודף אוניהם המחניקם ובלבד שיוכלו סוף-סוף לפעול ולשלוט.

הזקנים שולטים בתבל; ולעולם לא נדע מה דמות יש לשלטון צעירים. מהו הדבר הנקרא נסיון? המתעשרים אנו או מדלדלים עיי החיים? אומרים: החיים יבשילנו. הה, צדק סנט-ביז באמרו. כי רק מתקשים אנו במקומות ידועים, מרקיבים במקומות אחרים — אך לא נבשיל כלל. הן, כה אמר מונטני: "אני מאמין, כי בהיותנו בני עשרים כבר ישותנו מפותחת, כפי שעליה להיות, והיא מבטיחה כל מה שהיא מבצעה אחר כך. — — — הסגולות והכוחות הטבעיים מבליטים רק בתקופה זו את כל מכמני יפיים, או — לא יבליטום לעולם. — — —"

הזדקנות פירושה התעשרות בהרגלים, השתעבדות לאוטו-מטיסמוס מועיל: פירושה — הכרת גבולות והסתפקות בהם. במדה שיצרים עברנו בה במדה הוא הוא הקובע אותנו; החלק הפיזי, החלק של הבלתי-צפוי מראש, הגלומים בגורלנו הולך ומתמעט משנה לשנה. עד אשר נראה רק חור באדמה לרגלינו. מה יש עוד לצפות מאדם בן חמשים? אנו מטפלים בו רק מתוך גמוס והכרח; פרט לגאון: גאוניות הריהי עלומים המנצחים את הזמן, עלומים אשר לא יבולו.

באדם צעיר מאד אנו אוהבים "את אשר לא נראה פעמים". ראה-נא, כיצד חמר זה הולך ופושט צורה מיום ליום וניתן להעשות ולחזור ולהעשות. נער בן עשרים מתפרד לחלקיו, מתפזר, מצטבר, מאפיל כעב נאה; ואת אשר העריצו בו תמול, כבה בו היום. ורק המות יקיים את עלומיו; כי לא המות הוא אשר לוקח את אוהבינו; להיפך, הוא נוצרם בשבילנו; המות הוא מלח אהבתנו; החיים הם אשר יפיגו את האהבה. אלה הנותרים בחיים, המתקיימים הם המשמינים לעינינו, נקפאים הם, נוקשים; רק מעט מזעיר ישרכו עוד על רצועת בהירות זו: אחרים, צעירים מהם, דוחפים אותם, ואנו, הגדולים מהם, קוראים להם ממעמקי האפלולית ההולכת וגדלה. ומי שעבר ימי שנתו העשרים וחמש — הריהו כבר בצל, יש להחיש את הצעדים כעת. נערים ידחפוהו, הובגרים יראו לו את מקומו. עוד מעט ויצעד מאחריהם; ומאז לא ישתנה יותר.

שמחה ידועה של הרגשת העלומים בוקעת גם בתנאים הגרועים ביותר. נערים אשר הלכו למות, וידעו זאת נכונה — הנה שמענו בזמנם ובצחקם; העלומים הריעו בתוכם על אף הכל; ושכרון זה הרימם ונשאם עד למקום בו תפגע בהם המכה האחרונה. והרי זה נס נפלא כל כך להיות בן עשרים. עד כי נזכור עוד מה רב היה יאושנו אחרי שמלאו לנו 21. ובהתקרב הארבעים — מה מצער אז בשבילנו ערכו של הזקן ההולך! בשנים הקצרות אשר לאביבנו, אז ישבנו גם בכינו על ההזדקנות.

האדם הצעיר ידע את רב ערכו, הוא מטפל בגופו, מפתח

רבים לא יכירו אדם צעיר זה, אשר דמות-דיוקנו, אני משרטט כאן, וכמו כן לא יזכרו אם היו דומים לו באחד מרגעי-חיהם. כי לא לכל אדם ניתן להיות אדם צעיר. נשמרה-נא לנפשותינו מלחזות בעלומים כדורון-חסד הניתן מידי האלים לכל אחד; הבה ונעלה על זכרוננו את בית-הספר ואת אותם מבין הנערים, שהיו כבר משנתם הארבע עשרה סוחרים או זוללי-חיים, וחלמו בהזירות ובדמדומים על אהובות ובי-קוביה... — — —

יש אשר יצורים צעירים האלה מיתתם סמוכה ללידתם; אם בורגני מוצאם ונחפו העולם לבצע את מעשהו ולהפכם לאנשים; ואם בהמון מקור מחצבתם — ודאגו לכך חיי-הדחקות. נמוסי-העולם ממתים את העלומים כשם שעושה זאת עבודת-העמל. בניו של המון העם נהפכים במחי אחד לאנשים: לעלומים דרושה דחיפה לעבודה חפשית אל-אנכית, ללמודים, לשעשועים, ואיזו גאוניות צפונה בפועל בן עשרים, אם עולה בידו לנצור את עלומיו! אימה תתקפנו למקרא זכרונותיו של גורקי: דומה, כל הסחי והשפלות האלה עלולים לכבות להבה יפה זו. וצדק ניטשה, בחשפו שקר זה של העולם המודרני, שקר הדוגל בקדושת העמל.

ובזאת ידע האדם הצעיר: בהסוסו, כח שלם הוא, אשר לא נוגע בשום מקצוע: אין הוא מותר על דבר, כל הדרכים קוראות לו! הרי זו אותה תקופה קצרה, בטרם הוטל עלינו לותר על חלק מישותנו, בה עוד נוטה אלהים לאהבנו, אם כי אנו סוגדים לשנים — כן, למעלה מזה! — להרבה אדונים. זוהי תקופת הטומאה והקדושה, היגון והשמחה, ההתקלסות וההערצה, הקמצנות והקרבת, החמדה והנזירות... והמכונה אדם מוגמר. — במחיר כמה מומין נקנה זה! הילד חי בארץ הפלאות, בצל הוריו, האלים-למחצה עתירי השלמות. בא גיל הנוער, ולפתע, יצר ויאפיל העולם אשר מסביב. נעלמו האלים-למחצה: האב נהפך לעריץ פוגע, והאם אינה אלא אשה מסכנה. וכבר לא מלבר, אלא בפנימיותו יגלה הנער את איך הסוף: תינוק היה במרחבי עולם; בעולם מצר תקסימונו נשמתו הוא אשר אין לה גבול. — — —

הוא חש בעלומיו כבעין מחלה, זו מחלת הדור, אשר לאמתה אינה אלא מחלת כל הדורות, מיום היות בני-אדם צעירים לסובלים. לא, אין זה גיל-יפה. הבה ונשוב לפתגם העתיק: "העלומים חולפים", את מובנו הרציני ואולי גם טרגי, הרפא, אדם, מעלומיך! יש לדלג על המקום המסוכן הזה, מבלי לרדת שאולה.

האדם הצעיר כח אדיר הוא ובלתי משומש, המרוסן וממותג מכל צד בידי בוגרים, הזקנים. שואף הוא לשעבד והנה הוא משועבד; כל המקומות כבושים, כל השורות מלאות. אכן, קיים עוד המשחק, ואנו זורקים כדור לדור הצעיר למען יתיגע. אגב, אין המשחק אלא דמות דיוקנו של השעשוע הקדמוני: חמלחמה. ומלחמות תהיינה כל עוד יהיו בני-אדם צעירים. כלום יתכן מין טבח גדול כזה בלי סיוע מצדם? חיילי-חזית ישישים מסיחין על ענוייהם בגעועים המדהימים

עד אשר הייתי שומר בזכרוני אפילו את מחבריי-החידות ב-מקור.
אולם הצעירים מקימים את אליליהם על כן כזה אשר לא יוכלו
להורידם ממנו מבלי לשברם לרסיסים" —

ואיזהו הסופר אשר לא יודה כי אהדת הצעירים חשובה לו
מכל? ברור: מחיאות כפיהם אינן מספיקות לנטוע בנו אמונה. ברם
אות וסימן הוא בכל זאת.

העלומים מושכים את העלומים: הגאון הוא עלומים אשר
הצעירים יגלום באש. על אדמת חררים חרבה, בה עברו כל האנשים
מבלי לשמוע כלום, תקלוט אונם המית מעין וכרעו ברכ. מראית-עין
הגרועה ביותר לא תמנעם מלחשוף את המים החיים ולשתותם.

הנוער הוא אשר, כפה על העולם, על אף הסורבנות והאקדמיות
את בודליר, את רימבו. ושכירי-הספרות לא ישאו כמעט גם כיום את
שמות המשוררים הללו ודומיהם; אבל הערצתם העקשנית של
הצעירים הכריעה את הכף לעומת בוז הפרופיסורים.

גופתו של סופר גדול עלולה ליהנות מברכות המוסדור
הרשמיים; היא עלולה לאחד מסביב לתהלתו את המפלגות הפוליטיות.
לקצור קציר הערצה כל אומות העולם; אך אם אהבת הנוער פנתה
ממנו—מה עלובה היא כל התפארת הזאת!

אבל, אתם הכותבים, אל תשתעשעו בתקוה לצוד את הנוער
בעזרת חנופה, ולא למשכו בעבותות נטיחתם אליו. ברם, אהוב
הנוער, אף ברגע קלם אותו, לא דאג כלל למצוא חן בעיניהם.
ולא כמקובל. —

אחרי שנת השלושים, הנאהב עוד את הפיוט, או שנוזכר רק
באהבתנו אליו?

הרי זה בגיל העשרים אשר יתאספו הנערים ובלו ערב
בקריאת שירים ללא עיפות. — במשרד, בקסרקט, בהחובות המושלגים
מתגוננים יצורים צעירים נגד המציאות; כאלוה הקורא לצבאות
מלאכיו, כן יקראו לשם הגנה את שירי האלמות.

מבין הנערים בני העשרים, כמה הם אשר ישתוקקו למצב זה
של התפשטות, למצב זה של חסדי השירה! ההתלהבות היא מלכותם;
לא ייגעו מלתכן תכניות; לחיות—פירושו לדידם: לטלטל את החיים.

באהבה שריר אחרי שריר, מתרחק מתענוגות, נאות להקריב את
התאוות החזקות ביותר לשם כחו הרבוני. ה"נרציסיון" של האנשים
הצעירים יצילם תכופות ממותרות מסוכנות. ולמען לא תהרס
חיצוניות זו, המקסימה כל כך את נרציס, רוצה הוא להיות צנוע. —
מרירותו של האדם הצעיר, קשיחותו ביחס לקרבנותיו, נובעות
מתוך הרגשה שרק את הנגה חציצוני, הוא אשר אהבים בו, או רק
זרם הלהבה הזע ועובר בו: בקיצור, את עלומיו — ולא את הקיים
הנצחי השפון בישותו.

יש צעירים היודעים אל נכון, כי רק נקודת מעבר המה, ולא
יתעלמו אף רגע מהרגשת הבריחה הזאת, של העלומים הנגרים
וחולפים בתוכם. מדי רגע יחושו כיצד ילכו ויודקנו; כל דקה נוקבת
בהם כעין נחשול קטן. כל הרומנטיקה כולה לא היתה אלא השתוללות
של אלים צעירים, אשר הבחינו כי בני חלוף המה ולא התרצו לנסיגת
הזמן לאחור: אך כלום חדלו פעם המשוררים המודרניים מלילל
על המות.

ואף על פי כן, הנה מתנת הפיוט שנחן בה אדם היא בבחינת
עלומיו הממשיכים לחיות, — עלומים הכובשים את הזמן. וְרָלָן,
בהסחפו על ידי רימבו, הוא פייטן אשר עלומיו יאחזוהו כדימון
בציצית ראשו.

גורלם האיום והמרומם של בודליר, ורלן, רימבו מקורו בסגולה
הנוראה של אי-יכולת להודקן. מסביב לגשמה צעירה מלאה תאוות,
רק הגו הוא אשר נהרס. גם המזוהם שבמשוררים ראוי, אם פייטן
אמת הוא, כי נקרא עליו את מקראו של למרטין על מיוסה הצעיר:
"חף היה מכל דבר המחלל את החיים; לא זקוק היה לסליחה, אלא
רק לידידות" —

בְרָס אומר, כי העלומים הם התקופה, בה נט להערצה והכנעה.
ברם, באהבה אין האדם הצעיר משיבץ את הנטיה הזאת: באהבה
הריהו קודם כל מתפאר, וגלוי הלב ביותר מגלה בשטח זה התרברבות
מצחיקה. —

נטיה זו להערצה והכנעה בספרות, ולא באהבה, ישיבועה
צעירים רבים. וכי מי נער ולא יחזור על דברי האב ברתלמי, מחבר
"אנכרוזיס הצעיר": "כבוד עמוק הגיתי בימי נעורי לגבי אנשי-הספר

יצחק שנברג

הַיְלִיָּה אֲצִלְצֵל בְּכֶל פְּעֻמוֹנִי —
הַתְּשֻׁמֵּי?

כְּמִצְפָּה חַיִּי קָרָא אֶל מְרַחֲקֶיךָ,
אֲזַרְחִים נְסוּכֵי-נֶם וְעוֹרוֹ: מִי?
עוֹד אוֹרִים קְטָנִים יִתְנַדְּרוּ בְּאֶפֶס,
וְאֵת וּדְאֵי תִתְפַּלְלֵי אִי-שָׁם:
"נִצֵּר, שְׂדֵי אֵת נִשְׁכְּתֵי מִסְעַר,
יִלְכּוּ-נָא מִי-שִׁשׁוֹחַ לְאִטָּם."
אָדָם לְפָד...

בְּחִיקֶךָ הַזֶּה נִירוֹן תְּשׁוּשׁ,
מִיִּתְרֵי גְמִית לָאָה יִתְפַּעְמוּ בְּיָד;
מְרַפְּנֵי רֹאשׁ, וּתְחִיכֵי, וּתְלַטְפֵי.
אָךְ אֵת — לֹא אֵת.
וּבְנַחֲשֵׁמָה תֵאמְרֵי בְרַגַע מְרַשֵּׁל:

אֶ-קוֹמָה וְאֶגִּיף כֶּל שְׁעָרֵי יְיָ!
וּתְפַרְכֵי אֵת אֲצַבְעוֹת יְדֶיךָ הַחַדְרוֹת.
אֲנִי אֶחָג אֲזוּ נִצְחוֹן פְּלֵאֵי.
כְּמִצְחֵלּוֹת אַחֲרֵית אֶקְרָא סֵן הַסּוּפָה —
וְאֵת הַשְּׁמֵעֵי!

— "חֲהֵ-חֵה, גְּאוֹת בְּמִימֵי כֶּל שְׁפוֹחַ,
עֲכָפְרִים נְסִים מְכַל שְׂמֹזֶן וְאֵי.
וְלִי רַק קָרַשׁ נֵל, הַשָּׁטַעַל נְחִשׁוּלִים...
הַחֲאֲבֵי לְצֵאת עֲפֵי אַחֲרֵי מִצְפֵּן עוֹד ז...
וְאֲזוּ תִכְבֵּה סְנוּדָה וְרָדָה, אֲשֶׁר לְמִרְאֵשְׁתֶּיךָ.
וְעוֹלָם בְּיָדִים בְּנִית — יִסּוּט וְיַעֲקֵר...

וְצַף עוֹלָם בְּאֶפֶס, צַף לְקוֹל אוֹנֵי...
הַיְלִיָּה אֲצִלְצֵל בְּכֶל פְּעֻמוֹנִי...

א מ ו נ ה ו ח י י ם

(סוף)

הפנימי וזה הוא אקט של רצון. הכרת השגיאה הגדולה. שהיתה בעוכרינו! החטא הקדמון, הפרוד האישי מאלהים. החרטה הפנימית הזאת צריכה להיות הדחיפה הראשונה בדרך לאלהים, לאלהים האישי שבתוכנו. ודיננו הוא אותו הדין של הבן שהלך למרחקי גדודים ואחר גלגולים רבים הוא שב ועומד בחרדה בפתח בית אביו: 'דפקו ויפתח לכם'. העמדה הפסיבית של 'אנחנו מחכים לו' לא תצלח כאן למאומה. אנחנו מוכרחים לבוא אליו. רק ע"י עבודה עצמית רבה אחרי שגברנו את המכשולים הפנימיים. אחרי שהוצאנו לפועל את ההכנה הראשונה, השגנו טהרה פנימית ידועה — טהרת הרצון, המחשבה והרגש, רק אז אנו מסוגלים לקבל אותו, את הגואל, לא קודם. רק אז הוא מוכן להטות לנו אוזן.

המכשול העיקרי של האדם המודרני בדרכו לאלהיו היא האיטל-קטואליות היתרה שלו: טפול נפרו בכחות אינטלקטואליים ע"פ שאר הכחות. האינטלקט, כיון שנעשה שליט באדם, הוא סוגר אותו בתוך ד' אמות עולמו הקטן, פרי הנסיונות שהאדם צבר לו במשך חייו מתוך הסביבה האנושית והטבעית. הכל מה שנמצא מעבר לשטח זה בטל לדידו. אבל מעבר להכרה היום-יומית, מעבר להיקף של הנסיון הרגיל, רק מתחיל העולם האמתי, המונח ביסוד העולם הפיסי. מתחיל הים של האנרגיה הקוסמית, שגליו זורמים בלי הרף לתוך עולמנו אנו והעצמים הפיסיים יוצרים רק את הקרום החיצוני של סובסטנציה קוסמית זאת. אבל לא הצד המדעי של הדבר חשוב לנו, אלא הצד המעשי. אותו האדם, המסוגל להתרומם מעל לנסיונו היום-יומי, וביכולתו לשבור את 'צנת הברזל' שהשכל חובש עליו, — במדה שהשאיפה ליציאה מתוך בית-כלא זה מתגברת בתוכו; במדה, שכחות הרצון מתחילים לפעול בו בכדי לשחררו במדה, שהוא קובע את מרכו מעבר לגבולותיו של האדם החיצוני; במדה שמתעוררת בו האמונה בכוחותיו הפנימיים שבעזרתם יוכל להגיע לידי מדרגה של שליט על הסביבה כולה, שבעזרתם יוכל להרחיב את אופק הכרתו, יוכל לחדור לעולמות ולשטחים, שעד כה היו סגורים בפניו; במדה, שהוא מתחיל להאמין, שנחלת האדם הפנימי יכולה להיות גם נחלתו — באותה המדה הוא מרגיש שכוחות חדשים זורמים לתוכו: מתחילה הצמיחה הפנימית. ברגע אחד שוברים הכוחות הקוסמיים את הקלפה של האדם החיצוני. הגלים של הים הקוסמי שוטפים אותו. וראה זה פלא: במקום לטבוע בים אין-סופי זה, האדם נישא על-פני הגלים כשוחה מאומן, היועד לפלס את דרכו בבטחה. כשהדבר הגדול הזה מתרחש, אדם יכול להגיד לעצמו: 'המעשה נשלם'. כאן מתחילה נקודת המפנה בחיי האדם, ההכרעה של האדם הפנימי על גבי החיצוני הושגה. שלטון כוחות רוחניים על טבעיים. מכאן ואילך נסתיימה העבודה הפנימית של האדם מתוך רצון וכונה ברורה. כל התפתחותו הפנימית להבא נעשית באופן אוטומטי ותפקידו של האדם הוא רק לא להפריע בהמשך הפרוצס הפנימי הזה. פרוצס של לידה רוחנית — הולדת אלהים באדם.

רעיון ההשתלמות עומד במרכז הבריאה והאנושיות כולה, פירושה: העלאה והרמה הדרגתית של היצורים הטבעיים, האנשים הבודדים והאנושיות כלה. לכן, לא ע"י הפרת החוקים המוסריים מגיעים לידי חופש פנימי, אלא ע"י קיומם. ונוסף, השאיפה להתרומם מעליהם. כי החופש מחייב חוקיות פנימית ולא הפקרות מוסרית. ובכדי שהחוק ייעשה לטבע שני, הוא מוכרח מקודם להתיצב לפנינו בתור צווי. התכלית של החוקים המוסריים היא: לשמור אותנו מפני ירידה ולפתוח לפנינו את הדרך לעליה. מה שמוריד אותנו עלינו לשלול, מה שמעלה — לחייב. החוקים המוסריים יש להם יסוד מיסטי נצחי; וכל אתיקה שאינה בנויה על-יסוד זה, סופה להבטל. ההכרת הפנימי של

מעכשיו מתחילה תקופה חדשה בחיי האדם. הסביבה הטבעית והאנושית אינן מעיקות עליו יותר. האדם הכיר את מהותו הרוחנית הנצחית, נפגש אתה פנים אל פנים, והנה הוא עומד מורם מעל לכל הבריאה, מעכשו הוא אדון הסביבה ולא עבד לה והכחות הטבעיים מוכרחים להכנע לו. ההרגשה וההכרה של האדם מתרחבות על פני תבל כולה. מכון שבתו הוא במרכז העולם. האדם הגדול, האדם הקוסמי תפס את רסן הממשלה בידו והנה הוא מוביל אותו דרך מרחקים אין סוף. חוש חדש נולד באדם שעל ידו הוא מסוגל לבוא במגע עם מציאות אחרת מזו שהיה רגיל לה עד כה. עולמות חדשים נפתחים לפניו, עולמות שלא האמין בקיומם. פלאים אין חקר של ההיכל הפנימי נגלים לפני עיניו והוא עומד כולו נדהם בפני המחזות הללו: האמנם כל האושר הזה צפון בשביל האדם? מבלי שהוא ידע על כך? כן, זאת היא נחלת בן האדם שנחנה לו מידי אלהים. 'אני בתוך האב והאב הוא בי, אני ואבי אחת הם' בטרם שאדם יכול להגיד את הדברים האלה, הוא עומד בפני אלהים פנים אל פנים ואלהים מתגלה לו בכל הודו ותפארתו. בשלש מדותיו היסודיות: גבורה, חכמה, אהבה. והנה בא גם הרגע, שניתן לבן לגלות את תפארת האב והוא כולו אומר: 'כל הגבורה בשמים ובארץ ניתנה לי מידי האב'. כן, 'שמים חדשים וארץ חדשה' — אדם עליון ומציאות עליונה, הנה המטרה. אליה אפשר להגיע רק מתוך התחדשות פנימית, מהפכה מהיסוד...

הנני שלוח מאת כחות האור להעיד על מלכות האור, מולדתנו הרוחנית מני קדם ועד היום הזה. את זכותנו זו להיות נמנים בין בני האור, בני אל חי, אנו מוכרחים לכבוש לנו בדרך מלחמה עזה עם כחות החשך, כחות החיה שבתוכנו, החוסמים בעדנו את הדרך לעליה. האמת היא אחת, הגלויים הם שונים, כמו שהאור הוא אחד והגוונים הם רבים. לכן מאחורי כל הגלויים הדתיים עד כה עומדת אישיות אלהית אחת, אלהי השמים והארץ; והשמים שדובר עליהם כאן, אינם איפה מעבר לכוכבים, אלא זאת היא הספירה הרוחנית של האדמה, המקיפה אותנו מכל צד. אנו צריכים להיות רק פתוחים כלפי זרמי האור, הממלאים את התבל כלה ומחפשים להם פתח לחדור לתוכנו. כל אחד מאתנו בנה סביבו חומה עבה, שחס וחלילה, לא יחדור אף שמץ מאור אלהי. אנחנו מוקפים קלפות על גבי קלפות, חומות על גבי חומות. הידועות בשם הן: פן-גשמיות ופן-סקטואליות. מובן מאליו, שאחר כל זה, הכל הוא סתום בתוכנו בפני כל תנועה של אויר צח, הבא מן ההרים. ולכן תפקידנו הראשון הוא לטהר את האתמוספירה בתוכנו: לתת לרוחות צחים, הבאים מן ההרים לחדור לתוכנו...

האדם יוצר את גורלו, לפי שהוא מעמיד את עצמו בתוך העולם. לפי העמדה שהוא תופס ביחס לכוחות השונים בתוכו ומחוצה לו, נקבע גם גורלו: להיות אדון הסביבה והכוחות הטבעיים או משועבד להם. בידי האדם היא הבחירה לחייב כחות ידועים בתוכו וע"י כך לעזור להם בגלויים, או לבטל אותם וע"י כך להחניק אותם, בטרם שראו אור חיים. בידו הבחירה לבטל אפשרות זו ולחייב אפשרות שניה, אי-כ האמונה של האדם קובעת את התפתחותו להבא, קובעת את גורלו ודנה אותו לכף זכות, או לכף חובה. הדרכים הם שנים: דרך החיים ודרך המות. אחת היא הדרך לחיים אישיים נצחיים בספירה נצחית וזוהי תכלית האדם. השניה היא הדרך למות נצחי, להתפוררות ההרכבה האישית ליסודותיה, המניחה חדלון מוחלט להיחיד ולהחברה כלה.

השאלה היא בראש וראשונה שאלת רצון ולא שאלת הכרה. הצעד הראשון בדרך זו היא תשובה, אבל כמוכרן רדיקלי, היינו, העברת נקודת הכובד והמרכז של האישיות מהשטח של האדם החיצוני לשטח של האדם

הצווי: "ואהבת לרעך כמוך", או "אהוב את שונאך" (אהבת הקרוב והרחוק) מבוסס על ההרגשה המיספית של אחדות האנושיות כולה. על ההכרה, שכלנו קורצנו מחומר אחד, שראשיתנו ואחריתנו אחת היא. ההרגשה הזאת מניחה יסוד רוחני, יסוד נצחי באדם. בלי אמונה בנצחיות, בלי אמונה בהמשך של ההתפתחות האנושית גם מעבר לסף המות; בלי אמונה בהגשמה של האפשרות הנצחית באדם, בלי אמונה באלהים, המקור והנושא של נצחיות זו, בלי אמונה אלמנטרית זאת—כל אתיקה וכל ארגון תרבותי נידונים להרס. האמונה באלהים היא האמונה בנצחיותנו אנו: נצחיות האישיות הרוחנית והאנושיות כולה. זהו היסוד היחידי האיתן, שעליו אנו יכולים לבנות את כל בנינו התרבותי לעתיד. בלי יסוד זה כל תרבות וכל ארגון חברתי הם בבחינת בונה ביה על החול; והגושיות שאינה מכירה ביסוד היסודות הנה, סופה התנוונות וירידה גמורה. בלי יסודות דתיים אלמנטריים לא יתכן שום בנין חברתי בר קיימא. שום יצירה תרבותית, בעלת ערך נצחי. כל נסיון לבסס את האקונומיה על חוקים כלכליים טהורים מוכרח להביא לידי קטסטרופה כלכלית וסוציאלית. ארגון כלכלי שאיננו רוצה לקבל את כוונתו מתוך חוקים מוסריים, חותר בעצם ידיו תחת קיומו. אותו הדין ביחס לפוליטיקה, אם הרעיון של אחדות האנושיות כלה לאורגניסמוס אחד, אינו עומד בסני עיניה. א"כ אנו רואים, שקיומה והצלחתה של האנושיות תלויים בהשפעה ההדדית וקביעת הדרגה נכונה בין השטחים השונים היוצרים את תוכן חייה. רק ארגון המעמיד את התרבות הרוחנית במרכז ואת

הפוליטיקה והכלכלה בהיקף, רק ארגון כזה נושא בתוכו הבטחה לאורך ימים; כל ארגון אחר לא יצלה. אותו הדין ביחס לאורגניסמוס האישי, כמו האורגניסמוס החברתי. שלטון של כוחות רוחניים על טבעיים יוצרים את תנאי הבריאות גם פה וגם שם. זאת היא התבנית של הארגון הקוסמי. כוחות אלהיים אישיים מהווים בו את המרכז. מסביב להם מאורגנים כוחות רוחניים מוסריים וכוחות טבעיים יוצרים בו את הפריפריה הקיצונית. לפי התכנית הזאת בנה משה את הארגון התרבותי והחברתי של העם בומנו וככה גם אנו צריכים לבנות. הכחות בקוסמוס, בחברה, באדם הם אותם: אתמול, היום וגם מחר. ורק פרופורציה נכונה ביניהם מבטיחה הצלחה לאורך ימים. באופן מקביל בנוי גם האורגניסמוס האישי: המרכז האישי מהו ניצוץ אלהי, ניצוץ של אור, אור רוחני. מסביב לו מרוכזים כחות רוחניים מוסריים— כחות הרצון, המחשבה והרגש וכעין מסגרת חיצונית מהוה הגוף הטבעי עם היצרים של הזנה והפריה. הניצוץ האלהי בתוכנו מבטיח לכל אחד חדירה ואזרחות בתוך עולם של כוחות אלהיים אישיים. אבל רק אז, אם נמלא את תעודתנו: תעודת האדם בתוך העולם—תעודת מתווך בין אלהים והטבע, תעודת מכוון את גלי האור הזורמים מתוך המרכז האלהי לתוך הפריפריה הטבעית לשם השלמת הבריאה. רק אז אם נשתתף בפועל ובהכרה ברורה במפעל האלהי, מפעלה הקוסמי של הבריאה, אם נקבע את חיינו בהתאם להתעודה הזאת נוכל להקרא שותפים לבורה.

סקירות אמנותיות - ספרותיות

דוד פרישמן

(במלאת 10 שנים למותו - י. אב תרפ"ב - תרצ"ב)

הבהירה. הוא העריך את הדברים הפשוטים והרגילים, האמורים כהגיון ובטעם, ביריעת והבנת. דברים כהויתם וכשמעם הפשוט והרגיל, בלי התנפחות והתגנרות. וזה סוד סגנונו, הקל והפשוט, הבהיר והשקוף, הרך והמלטף, והרוקד ונוקב כאחד. וזה סוד נשמתו—אותה הנשמה הזכה, הערה, הקולטת כל זעק קל וכל רעש, והפולטת כבורה מעט דבש ומעט עוקץ... רומה נשמתו לאותה תחנת-כח סרכזית שכמה וכמה צנוורות של יצירה מסתעפים מסנה, שכמה וכמה חושי-חשמל דקים מפיצים את אורה וזוהו. רומה הוא לאותו הנהר השוטף בגאון, וממלא את כל גרות פלגיו הרבים. פלג אחד—שירה, פלג שני—תרגומים מצוינים ונפלאים במינם. פלג שלישי—אותיות פורחות-פיליזונים קלילים ושנונים מלאים רעיונות מקוריים ומעניינים. פלג רביעי—והוא הגדול ביותר, בקרת, מכתבים על הספרות, פאר הבקרת בספרות העברית, בקרת אמיתית, בלי כל משוא פנים, בלי כל רגשי-ידידות עם פלוגי המחבר ואלמוני היוצר. פלג חמישי—ספורים ריאליסטיים, מבחר הנובילה העברית שבספרותנו החדשה. פלג ששי—עורך ומריל, עורך צעיר ורענן, והוא אבי הספרות הצעירה והרעננה שהתגלתה במספרות "רשפים", "הדור", "הבוקר" וגם בהתקופה שלו. ופלג הפלגים—פרישמן האישי, בעל ההומור המצוי, החריף והשנון, אשר שיתח- החולין שלו, אגרותיו ופתקאותיו הם גופי-תורה, גופי-הלכה, כרך כל הגדולים והגאונים המחוננים ברגש וכשרון, במחשבה ודעת.

הוא היה אחר מאנשי-האשכולות, שיינם יין משומר, חזונם— חזות נצח ומעין יצירתם—הדרת הגניוס הלאומי.

צבי קרול

במכתבו האבסטרקטי ל"ש. 5. ציפרון אנו קוראים סיקה זו: "רוח מסקונית ורוח שירה היו באמת הרוחות המנשבות בי כומן אחד גם יהד, ולא חדלה התגנרותן מקרבי עד היום הזה". ואכן, כזה היה האישי, משורר פיוטן מלידה, מתרפק על המוות ומתיחד עם השכינה, רך וענוג, שלו ונעים. ומבצע השני, מיסר ומבקר, מתח ומכרר, מצליף בשבט אמרותיו השנונים, החודרים למעמקי-לבב, ונכנסים לכושר כרצונית ביה-הדין.

הוא היה המורה של הספרות העברית החדשה. מורה—במונח הפשוט של המלה. מורה ומלמד את דרכי-הכתיבה ואמנות היצירה. אותה החוכרת הקטנה והצנוטה שהופיעה לפני חמשים שנה, "תהו ובהו" ושחוללה מערה בעולם ספרותנו נעשתה ברבות הימים, לספרות-הספרים של ספרותנו, "לשחן-ערוך" של הספרות. הוא שלח את חציו החרים והשנונים בכל אבירי-הספרות של הימים החם. פרץ סמולנסקין, הארזי, ילג, ליניבבלום, יהלל, אחר-העם, ברנפלד, ועוד ועוד, כל הדור הספרותי האחרון במשך ארבעים שנה עבר תחת שבט בקרתו, וכל הדור הספרותי הזה למד ממנו. קבל ממנו. כי הוא הביא לספרותנו את המעם היפה, הוא הכניס לספרותנו את הרוח האירופית החיה ומספררת. במטאמא השמר שאמא את כל הכאשה והעווכה שבהיכל ספרותנו והכל בצורה קלילה ושנונה, בפליטון נחמד, במכתב אל ידידתו, ובאותיות פורחות. סכל לא יבול את כל הבטלנות והרקבון ששלמו בתחומי-ספרותנו. אותה, הרעצענמראליזאציאן הרעמאגאנית—כלומר, המליצה השרופה והנכונה ששלמה שלטון בלי-מצרים, ושהיתה סמל וכופת לכל הריקנות האינמה שמלאה את ספרותנו—היתה שנאות נפשו, תועבת לבבו. הוא אהב והעריך את הפשטות

גן המשלים והחידות*

דון פֶּרוּס (ראוי לנקד: פֶּרוּס-פֶּרוּס, קיצור מ"היאודרוס) בן יהודה אבן אל עאפיה ("אבולעפיה), המשורר והמדניאי ממלוכוסלה (חי מ-1247 עד 1306 בערך) לא היה ידוע לחוקרי ההיסטוריה והספרות העברית עד לפני שנים אחדות. שלא במתכוון נודעה אצלם עם המקובל" הספרדי הידוע, בעל אותו השם, וכל העדויות הספרותיות שהגיעו לידינו על-אודותיו נזקפו על חשבון המקובל". רק לאחר שנתגלה, על-פי מקרה מוצלח, הדיואן שלפנינו שנעתק מכי ישן במסירות וחבה הראויות להשתוממות על-ידי אותו סוחר וחובב-ספרות נשכח מהנוכח, ר' שאול עבדאללה יוסף, נתברר בהחלט כי שני אישים מיוחדים הם שחיו בתקופת-זמן אחת ונודעו בשמות השם, וכדי להבדיל ביניהם בחקירה העתידה כבר ציין ד"ר ת. ברזי את משוררנו בשם "אבולעפיה השני במאמר הביאוגרפי הראשון שכתב עליו באנציקלופדיה העברית "אשכל" (כרך ראשון).

הדיואן "גן המשלים והחידות", שלפי עדות מחברו הוא כולל רק מעט מהרבה כספה מים גדול רחב ידות" (עמ' 2) מיצירותיו הפיוטיות (ובאמת נתגלו בינתים בכי שוקן שירים נוספים. ראה עמ' XVI), כבר פורסם ב-1926 בלונדון בצורת תצלום הכי השלם שנשארו בעובונו הספרותי של ר' שאול יוסף הנזכר, ד"ר מ. גאספר לא טרח להוציא את הספר בהוצאה מתוקנת (מנוקד ומבואר), שלא הייתה לפי כוחו, וגם ההקדמה הקצרה שהוסיף בראשו מוכיחה בהחלט כי לא קרא אפילו את הספר עד סופו, כי אלמלי כך לא היה מספר בה דברים הסותרים את עדותם של השירים בעצמם. חבל גם על שבעצתו מסרו בני-המעתיק את הכי המקורי למזויאן הבריטי ולא לספריה הלאומית בירושלים, באופן שהמיר את הדיואן כעת לא יכול היה להסתייע בו בהוצאתו הבקרתית ההרשה, ובגלל זה לקה המקסם החדש בכמה מקומות.

אבל, בכל אופן רק עם הוצאתו החדשה של הדיואן שלפנינו שנעשה בידי אחד ממוכי חכמי-ישראל שבימינו, ר' דוד ילין, תוקן המעוות ונגאל באופן נאה והגון פריירתו של אחד מגדולי השירה העברית במאה הי"ג. כעת יוכלו לפייל בגן המשלים והחידות" לא רק סתם קוראים-לומדים, כי אם גם חוקרי ההיסטוריה, שירה ולשון, כי לכולם נפתחה בו בקעה רחבה להתגדר בה. עבודתו של ר' דוד ילין בחלק הראשון שכבר הופיע רוכזה בקביעת נוסח השירים ופירושם, פה הוכיח את ידיעותו היסודיות בשירה העברית והערבית יחד עם טוב-טעמו ו"חוש השירה" המיוחד לו. פירושו הוא מועט המחזיק את המרובה, ערוך בסגנון קל ובהיר וחפשי ממשא-השערות כדרך המפרשים הקודמים לו (חבל רק שהקפיד על דברי כותבי-ההערות ולא דחה את דבריהם גם במקום שהתנגד להם). יש בו גם יתרון עליהם בהעמקת החקירה בצורות הפיוטיות המושאלות והמקוריות ששומשו בדיואן, בהשפעת השירה העברית הקדומה וכן (בסיועו של ר' דוד צמח)—בהוכחת מקורותיו הערביים.

"באור מונחי קשומי השיר" (עמ' XVIII) היה ראוי לבוא בראש חלק "הבאורים וההערות" והוא גם לקוי בחסר: "החזרה מהאמור" (פירושו לשיר תל"ג), "הדמיון", "החזרה" ועוד צורות רבות לא נתבארו גם אם בחלקן הוזכרו בחלק הבאורים. "הצמוד הגזרי" הוא גם לנעיל-ולמה השמוש בשני שמות? כמובן לא ציינו כל חדושי-הלשון, אבל ודאי יבואו כל החסרים הללו במבוא ההיסטורי בקרתי המובטח לחלק השני של הדיואן.

* גן המשלים והחידות. אסף שירי פרוס בן יהודה אבן אל עאפיה, עפי כתב-יד שאול בן עבדאל יוסף, בהשואה לכתב-יד אחרים, מנה. מסדה, מבאר ונערך על ידי דוד ילין, מרצה לשירת ספרד במכללה העברית בירושלים. חלק ראשון, ירושלים תרצ"ב עמודים XVIII (=מבוא) + 194 (=סקסם) + 142 (באורים והערות).

באמנות ובספרות

— שירי שלמה אבן גבירול, ספר שביעי. בהוצאת "דביר" יצא הספר השביעי של שירי שלמה בן גבירול, המקובצים, סדורים, מוגהים ומבוארים ע"י ח. נ. ביאליק וי. ח. רבנוצקי. ספר זה הוא ספר מלאים ג' ובו נגמר מעשה הכינוס של שירי רשב"ג.

— רומן היסטורי, הסופר יעקב הורגין הוציא עתה רומן היסטורי בשם "חוסת אגריפס".

— ב"אהל", "האהל" מציג עתה לשנת קיומו השביעית את הסחזה "שאם" מאת המשורר היהודי לויק.

— ב"הבומה", "הביסה" מכינה לעונה החדשה שני מחזות, "יהודי זיס" מאת ליאו פייכסוונגר ו"עמך" מאת שלום עליכם.

— ביתן אמני א"י, אגודת האמנים הקימה על המגרש הסמוך למזויאן תל-אביב ביתן, בו תסודרנה מדי פעם תערוכות קולקטיביות, כמו כן תערוכות של ציירים בודדים.

סטודיות דרמטיות עבריות בערי אירופה. זה עתה חזר ארצה ה' צבי מה"אהל" ששהה שנים מספר בחוץ לארץ.

עם מספר תלמידים עלה כידו להציג בסטודיה, שע"י בית העם בכרלין, במדבר" של ד. פרישמן, ביחוד הצליח ה' צבי בסטודיה הדרמטית בקובנה, שם הציג לאחר עבודה מאומצת של שנה את המחזה "ששלת הזהב" של י. ל. סרץ. בזמן האחרון שהה בפריס, שם ארגן סטודיה "הכת", והציג "הריח ונפגע" לפי י. ל. סרץ.

חזרו ארצה—הסופר ר' בנימין חזר מאירופה, שם שהה שלושה חדשים, המשורר נתן אלפרמן חזר זה עתה מצרפת, שם ישב כשנהיים.

אורח, בארץ שהה המשחק והמבקר האמנותי אברהם טייטלבוים, הידוע בחוגים האמנותיים לא רק כמשחק כי אם גם כמבקר תיאטרלי ואמנותי.

הוא הגהו אחד הפוסטים התיאטרליים המעניינים, שאינם מסתפקים במשחק על הבמה לבד, כי אם מבקשים יותר מזה, א. בייטלבוים הוציא ספר על התיאטרון בשם "תיאטרליה".

נתקבלו למערכת

— ביאוגרפיה ופילולוגיה של הנוער העברי מאת ד"ר א. בנימיני; ספריה ביאוגרפיה ופילולוגיה. תל-אביב 1932.

— הפרובלמות היסודיות של המרכימים מאת ג. פלכנבו/ חוברת ג' תרגם ש. ווינשטיין בעריכת מ. גדל.

— תקופתנו, רבעון ליצירה ולמחשבה עברית בעריכת מ. קליינמן לונדון, ח' א.

— קואופרציה, דוירחון לעניני הקואופרציה העברית בא"י, חוברת א"ב-ג"ד 1931/32.

— מאזנים, שבועון לספרות, לכקורת ולדברי אמנות.

— זרמים, עתון לספרות, לעניני החיים, לחנוך ולמדע עברי. יוצא ע"י קבוצת סופרים עברים בוילנה.

— עתוננו, עתון לילד ולנוער, יוצא אחת לשבועים ע"י חבורת מורים, גליון כ'.

— מעבדות בלתי הלויות לביולוגיה, דין וחשבון ראשון נמסר ע"י מנהלי המוסד ד"ר י. כרמין וד"ר ד. שינקין. חוברת ו' מאי 1932.

— Mult es Jövo ירחון אמנותי-ספרותי מופיע בבודרשם בעריכת המשורר יוסף פטי.

זרמים

עתון לספרות
לעניני החיים,
לחנוך ולמדע
עברי

יוצא על ידי קבוצת סופרים עברים בוילנה

הכתובת

Red. "Zeramim" Wilno Slowackiego 22/9 Poland.

"הארץ" עתון יומי

העורך: ד"ר מ. גליקסון
המו"ל: אגודת עובדי הארץ

מחיר החתימה בארץ:

לחודש 150 מא"י; לשנה 1800 מא"י

הכתובת: "הארץ" תל-אביב, ת.ד. 233

מאזנים

שבועון לספרות,
לבקורת ולדברי אמנות

יוצא ע"י אגודת הסופרים העברים בארץ ישראל

הכתובת: "מאזנים" תל-אביב ת.ד. 50

התור

שבועון מזרחי המו"ל הסתדרות המזרחי
מופיע בירושלים

רזנאי החתימה: בארץ: לשנה 400 מא"י
בחו"ל: " 2 דולר

הכתובת: מערכת "התור" ירושלים ת.ד. 470

בוסתנאי

שבועון של אכרי
ארץ-ישראל

העורכים: מ. סמילנסקי, ט. מילר, מ. ליפסון

הוצאת "דבר"

הופיעו:

נבו

שירים אחרונים לרחל
יובל

שירים מאת אנדה פינקרפלד
המחיר 75 מא"י

להשיג בכל סניפי "דבר" אצל כל סוכנינו ובבתי-מסחר לספרים.

פרסיל

לכל מיני כביסה

מאת גבריאל טלפיר

יצאו

לגיון

פואימה

הוצאת "פרצים"

וורשה תרפ"ה

ג'ז בנד

פואימה ריתמית

הוצאת "זרום"

תל-אביב תרפ"ז

(להשיג רק ע"י הנהלת "גזית")

רעב

שירים

הוצאת "זרום"

תל-אביב פ"ז

הוצאת "עברים" נירנברג

יצא לאור:

יומן בגליל

מימי הדמים בארץ

מאת

ש. שלום

המחיר: במקום 100 מיל רק 50 מיל.

להשיג בכל בתי מסחר הספרים בארץ

דעת הבקורת:

משאתה נכנס למקרא הדפים האלה, המרהיבים ביפי הנייר והידור הדפוס שלהם אתה מרגיש מיד שנכנסת למחיצתו של אמן גדול. נדמה לי שזהו התיאור האמנותי הראשון של מאורעות הדמים בארץ ישראל, בכל אופן הכי נעלה בטיבו הספרותי.

(העולם, קורא ותיק)

חיי הדמים של נפש מישאל כתובים בספר הקטן הזה

(דבר, יציב)

הנפש חדה לה את חידתה והיא שוהה ותוהה וכאילו חגה ונעה לפנינו באויר, כחסידה זו עם כנפיה הארוכות, המטילות לפנינו את צלן לפני בוא הגשמים.

(מאזנים פ.ל.)

חתמו והחתימו על "גזית"

הירחון האמנותי-ספרותי היחידי בארץ

"גזית" כלי מבטאה של היצירה העברית החדשה.

"גזית" שואפת ליצירה אמנותית-ספרותית בלתי תלויה ולמחשבה יוצרת.

"גזית" שואפת לשנוי ערכים ביצירה העברית המקורית.

"גזית" מקדישה מקום רב לשירה, פרוזה, ציור, אדריכלות ומוסיקה.

"גזית" מביאה רפרודוקציות של מיטב הציירים בעולם ובארץ.

"גזית" מביאה תוי-נגינה ומאמרים על מוסיקה.

ב"גזית" משתתפים הכוחות העבריים הרעננים, אשר מטרתם בעיקר הרחבת גבולות יצירתנו הרוחנית והעמדת היצירה האמנותית במרכז חיינו הרוחניים.

"גזית" הוא הבטוי הנאמן ליופי דאמנותי המעודן ביותר.

כל החרד לגורלה של יצירתנו האמנותית-ספרותית חותם על "גזית" כל הרוצה להרבות ביופי יחתום ויחתים על "גזית" כל אחד יודע ש"גזית" היא הבמה המהודרת ביותר בארץ לכן הוא חותם על "גזית"

מחיר החתימה: בארץ 500 מא"י לשנה; בהר"ל 3 דולרים (למנויים הוצאה מיוחדת)

הכתובת: "גזית" תל אביב מנדלי 11

חתמו והחתימו על "גזית" הירחון האמנותי-ספרותי היחידי בארץ